BIBLIOTEKA MUZEJA ĐAKOVŠTINE ĐAKOVO

HEDVIGA DEKKER

ĐAKOVO I NJEGOVA OKOLICA

KROZ KULTURNO HISTORIJSKE SPOMENIKE

BROJ
1

ĐAKOVO 1959

PREDGOVOR

Ova je publikacija rezultat višegodišnjeg rada i ispitivanja arheoloških lokaliteta i kulturno-historijskih spomenika u Đakovštini.

Svrha je prvog dijela publikacije da pruži naučnim radnicima uvid u bogatstvo arheoloških nalaza na ovom terenu Slavonije, o kojem se do danas tako malo zna.

Pored toga, želim pobuditi interes kod pojedinaca i naučnih ustanova te ih potaknuti, da svoj rad usmjere i na to područje. Razlog je tome, što sam rekognisciranja arheoloških lokaliteta vršila jedino putem površinskih nalaza obilazeći teren, a samo u nekoliko slučajeva (kopanje temelja kuća, kanala) imala sam priliku za dubinsko istraživanje. Kada bi u radu sudjelovao kolektiv sa svim svojim mogućnostima, rezultat bi bio neisporedivo veći.

U arheološkom katalogu obuhvaćen je period prethistorije, rima i srednjeg vijeka do XIII. stoljeća. Ostali dijelovi knjige imaju svrhu da budu naučni vodič kod obilaska kulturno-historijskih spomenika Đakova i njegove okolice.

Na kraju dat je opis kulturnih ustanova, koje se osnivaju u gradu Đakovu poslije oslobođenja kao čuvari kulturno-historijskih, umjetničkih i arheoloških spomenika Đakova i njegove okolice.

Na ovom mjestu želim izraziti svoju zahvalnost svim naučnim radnicima, suradnicima i ustanovama, koji su me u tome radu pomogli. Napose zahvaljujem sekretaru Općinskog komiteta i Narodnom odboru općine Đakovo, koji su pružili novčana sredstva i tako omogućili izlaženje ove publikacije.

H. D.

GEOGRAFSKI UVOD

Đakovo je smješteno u plodnoj nizini Đakovštini na svega 111 metara nadmorske visine.

Ova nizina obuhvaća kraj istočno od Dilj gore i Krndije, te između Vuke i Bića. Reljef tla je uglavnom valovita ravnica, jer se središnjim dijelom proteže u obliku uzanog trokuta diluvijalni praporni ravnjak, koji na sjeveroistoku prelazi u nizinu Vuke, a na jugoistoku iza Dragotina i Đurđanaca u nizinu Save. Zapadni i sjeverozapadni dio je brdovit i na mjestu, gdje se sastaje Dilj gora, Krstov vrh i Krndija, središte je gorskih kosa.

Geološka građa Đakova i najbliže okoline je mlađeg porijekla, dok sjeverozapadni dio ima vrlo raznoličnu građu. Sastav tla je uglavnom prapor i riječne naplavine, dok su u sjeverozapadnom dijelu ljušturaši i školjkaši taložili velike količine vapnenca, koji je danas sastavni dio pored pijeska, žute zemlje i ilovače.

U prvom dijelu kenozojskog perioda Panonsko je more ispunilo Panonsku nizinu, Slavoniju i Zapadnu Hrvatsku, Bosnu i Srbiju, gdje je dolinom Vardara i Grdeličke klisure bilo povezano s Egejskim morem, a na istoku bilo je spojeno kroz kanal Đerdap s Vlaškom nizinom i Crnim morem. Kasnije epirogenetskim boranjem izgubilo je vezu s Egejskim morem i postepeno se suzivalo, dok nije postalo veliko jezero, čija je površina iznosila oko 120.000 km^2.

Na dnu Panonskog mora taložili su se razni školjkaši, ljušturaši odljikaši.

U drugom dijelu kenozojskog perioda (kvarteru) uslijed velikih tskih poremećaja naročito u (pleistocenu) diluviju imamo dva na i dva interglacijalna perioda.

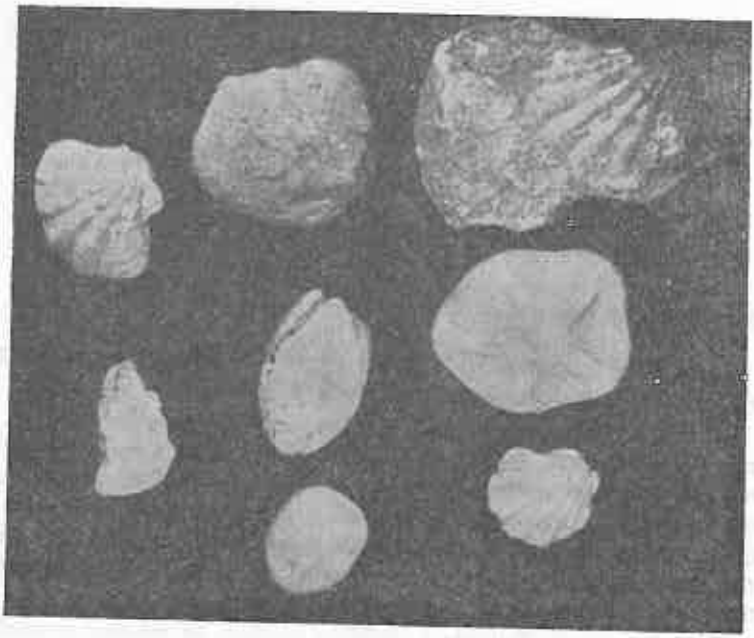

Okamine školjkaša i ježinaca u Muzeju Đakovštine
(Paučje — Borovik)

Diluvij odgovara našim arheološkim nalazištima paleolitu, dakle tragovi prvog čovjeka, kojeg nalazimo u Đakovštini.

Holocen (aluvij) vodi nas u period čovjeka, čija su arheološka nalazišta u Đakovštini vrlo brojna (neolit, bronza, halštat, laten).

Danas Đakovština po svome prostranstvu zasijeca u Karašičko-vučanski bazen i Bid-bosutsku depresiju.

Mnogi hidrotehnički stručnjaci XIX. i XX. stoljeća kao Špannbauer, Stepišnik, Pogorelac, Sokolović i dr. bili su mišljenja da je rijeka Vuka (Ulka) u rimsko doba bila regulirana. U dovodim ka nalima Vuke, koja izvire kod Paučja u Krndiji (na 200 m n.v.), đeni su okovi rimskih ustava.

Osim ove spomenute rijeke u blizini Đakova nalaze se još toci Jošava, Breznica i Kaznica.

I. ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA U ĐAKOVŠTINI

Gradac — Satnica

Najstarija arheološka nalazišta, izuzevši sporadičnih nalaza čovjeka paleolitske kulture, pripadaju stanovnicima neolitskih naselja.

Na teritoriju Đakovštine uzdiže se veliki broj osamljenih uzvisina i brežuljaka, koji su bili vrlo podesni za život prvih stanovnika. Tragovi zemunica prate svako takvo neolitsko naselje. Uz kolibe nalazimo i tragove ognjišta i velike količine pepela kao i maza — crvene pečene zemlje s otiscima pruća (Jabučanje, Štrbinci, Katinska, Selište i dr.). Veliki dio spomenutih uzvisina sačinjava žuta ilovača, tako, da se vrlo lako može odvojiti nastamba od ostalog terena.

Glavno obilježje, koje prati sva do sada pronađena neolitska naselja, jest polirano oruđe.

Kamene sjekirice i zemljani uteg
(Selište — Velika Kopanica)

Na terenu Jabučanja, koje obuhvata svega 120 m² površine, nađena je velika količina poliranih kremenih artefakata. Tu se već može govoriti o maloj industriji prvih stanovnika tog područja. To su strugala i šiljci obrađenih i neobrađenih oštrica, nožolika šiljasta strugala, grebala, bušila, batići i drugo.

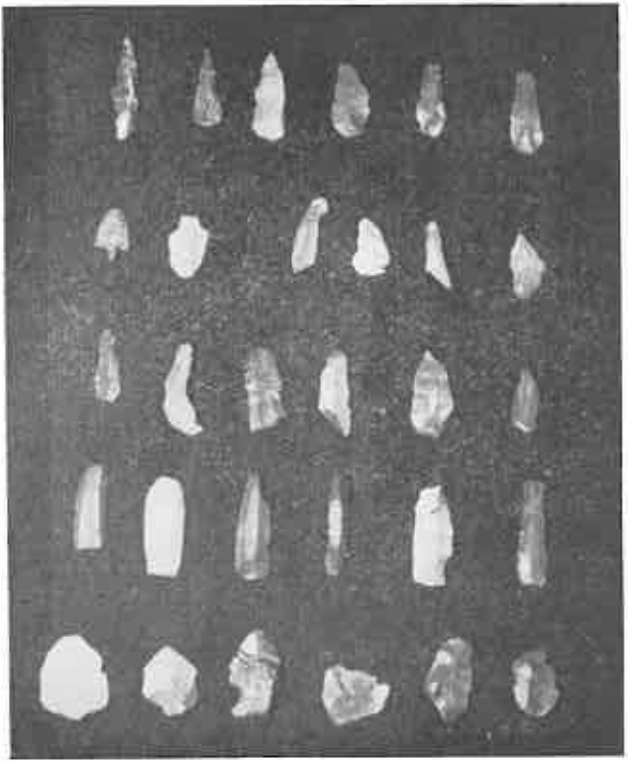

Kremeni artefakti (Jabučanje)

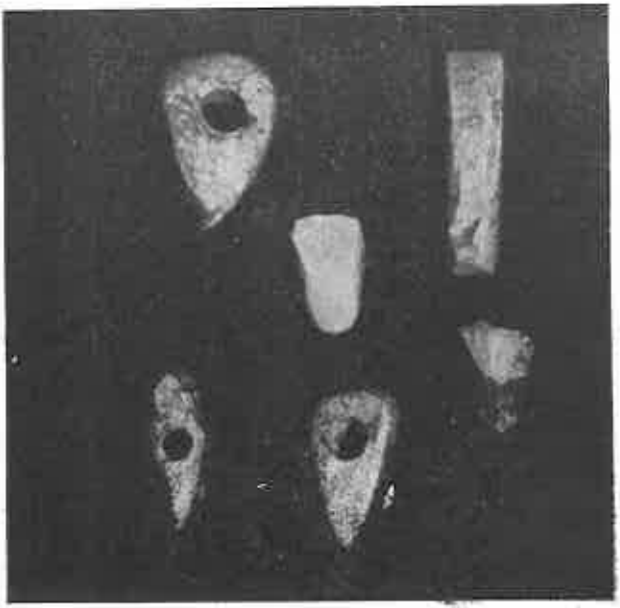

Kremeni artefakti, sjekire, čekić Štrbinci)

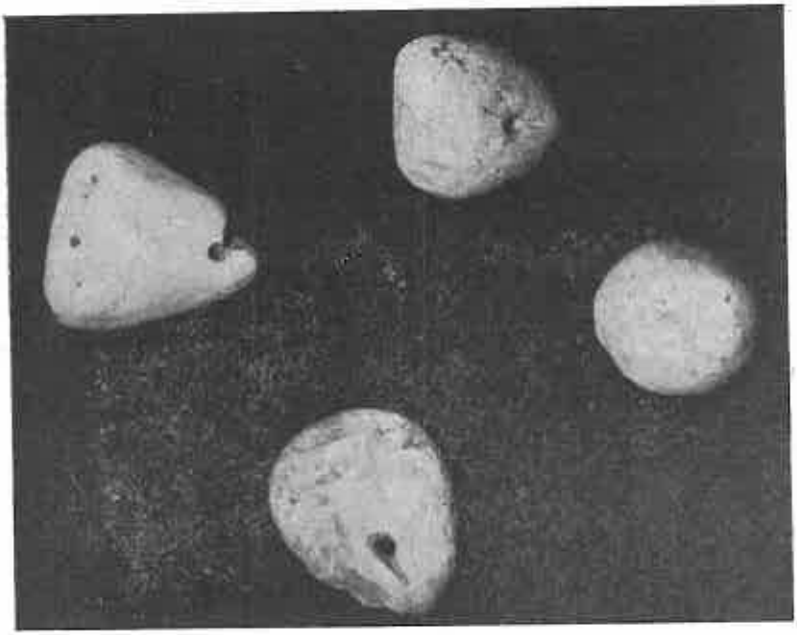

Zemljani utezi (Štrbinci)

Vrlo je interesantna obrada kosti. I ako je ova tehnika bila vrlo primitivna, ipak je nađeno u površinskim slojevima naših lokaliteta nekoliko vrlo lijepih primjera.

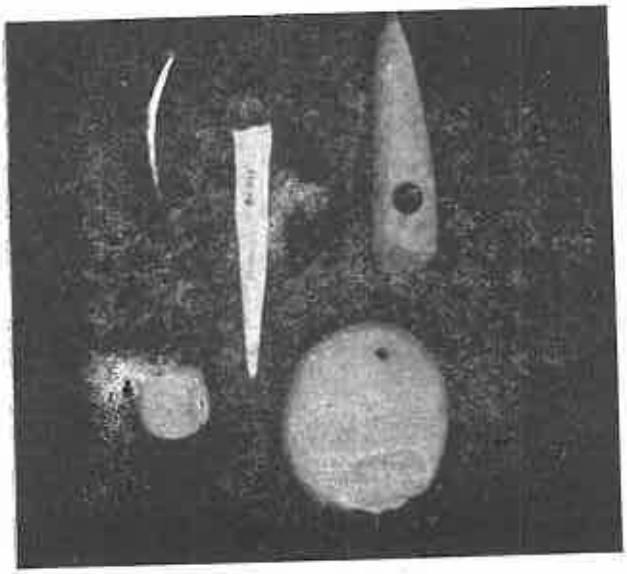

Koštana igla, i čekić (Katinska-Satnica)

Predmeti od gline bili su vrlo brojni. O tome nam svjedoči velika količina ulomaka grube keramike rađene rukom i neornamentirane. Ovo je posuđe vjerojatno služilo za svakodnevnu upotrebu u domaćinstvu Ono je najčešće rađeno od neprosijane zemlje pomiješane sa žitom (pljevom).

Grubo rađena neolitska posuda
(Budrovci)

Pored naprijed spomenutog posuđa, nađena je velika količina ulomaka keramike vanredno fine izradbe sa vrlo tankim stijenama i lijepom dekoracijom. U nekoliko slučajeva nađena je i inkrustirana keramika — vučedolskog tipa. Motivi su linearno-geometrijskog oblika. Linije su ili cik-cak, ili spiralne, trouglaste ili imaju oblik kružnice i dr.

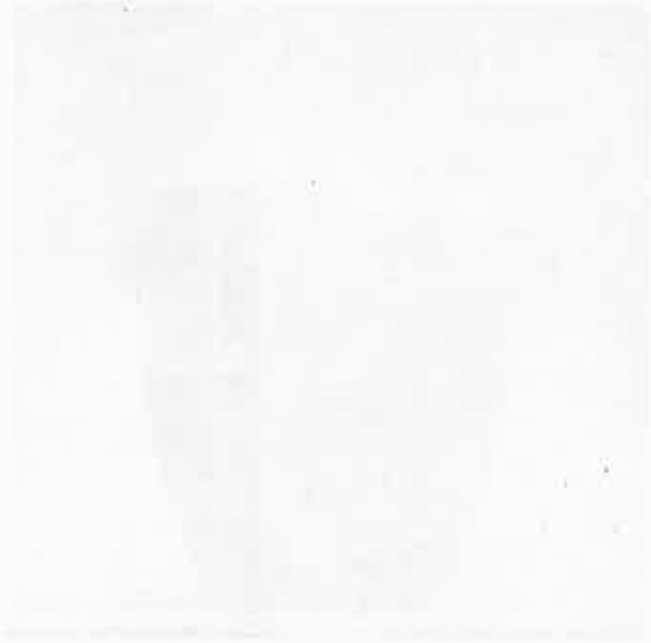

Ulomak rezbarene keramike vodoravnih linija prema duborezbarskoj tehnici (Viškovački Vinogradi)

Unutarnji rub iste posude (Viškovački Vinogradi)

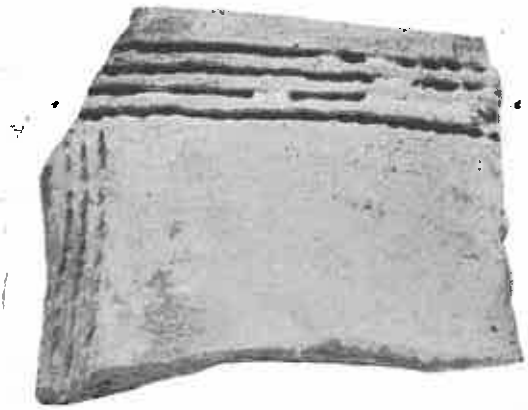

Ulomak keramike s uokvirenim brazdama — fragment cilindričnog vrata amfore (Viškovački Vinogradi)

Ulomak keramike presječenim urezanim linijama (Viškovački Vinogradi)

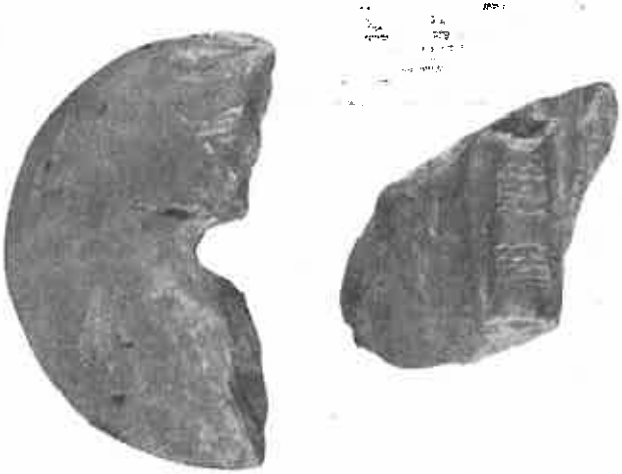

Ulomak reljefne išarane keramike
(Štrbinci)

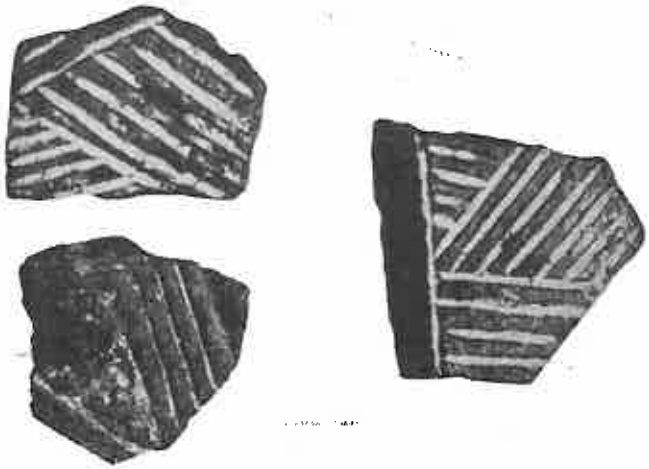

Ulomci keramike s bijelom inkrustacijom
(Popovčica-Kattnska)

Pojava metala vezana je za bakar odnosno bronzu. Na našem terenu nađeno je više keltova (kratke sjekirice sa uskom ivicom i šupljim otvorom za držak), strelica, narukvica, ukosnica za žensku kosu i dr.

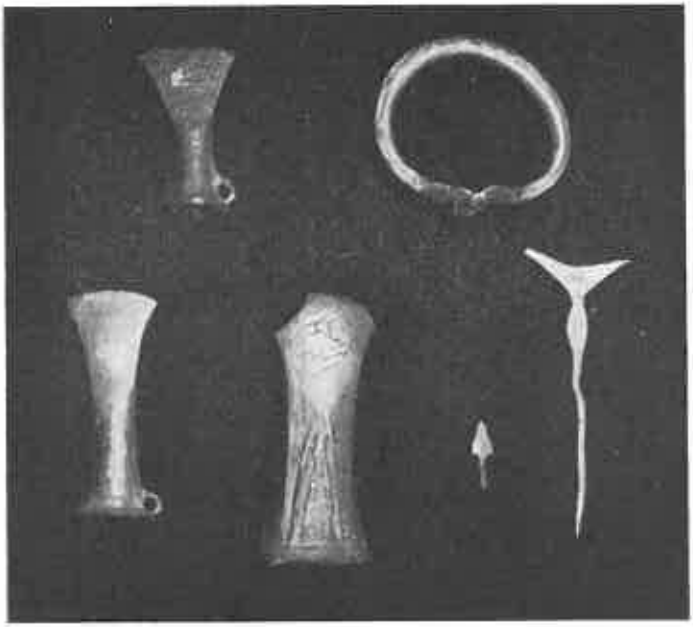

Predmeti od bronze
(Muzej Đakovštine)

Pored metalnih predmeta na arheološkim lokalitetima bronzane kulture, nađeno je mnoštvo keramike. U većini slučajeva oblici su jednostavni i oskudni u ornamentici. Nađeno je samo nekoliko primjera dekorativne keramike.

Nalaza halštatske kulture u Đakovštini ima u izobilju. Iako su to površinski nalazi, ipak nas upućuju na konstataciju, da su naselja stanovnika halštatske kulture bila vrlo brojna.

Pored toga velika količina ulomaka keramike mlađe željezne kulture govori nam o brojnim stanovnicima ovog područja, koji su bili nosioci latenske kulture.

Latenska posuda
(Ružinci kraj Đakova)

Ostaci rimske keramike u centru grada Đakova, brojni nalazi temelja mnogobrojnih kuća, mnogobrojne cigle, kamenčići mozaika, ulomci bojadisane sobne žbuke crveno smeđe i smeđe, znatna količina rimskog novca, među kojim se ističe zlatnik Attalus Priscusa, 416 g. — vanredno dobro uščuvan (Av: glava careva u lijevo. Rs:

Rimski predmeti (Štrbinci) — Arheol. muzej Zagreb

Victorija korača u desno), zatim velika količina keramike, kalup za rozete na posudama (terra sigilata) kao i ulomci amfora i reljefne terra sigilate, svjetiljke (lucernae) i dr.

Sve nam to svjedoči o bogatim rimskim naseljima ili vilama nekadašnjih vlasnika. Tim više, kada se uzme u obzir, da su to uglavnom samo površinski nalazi.

Rimski sarkofag Štrbinci (Dr. Josip Brunšmid — konac XIX. stoljeća)

Rimska fibula, ulomak mramora, svjetiljka (Štrbinci)

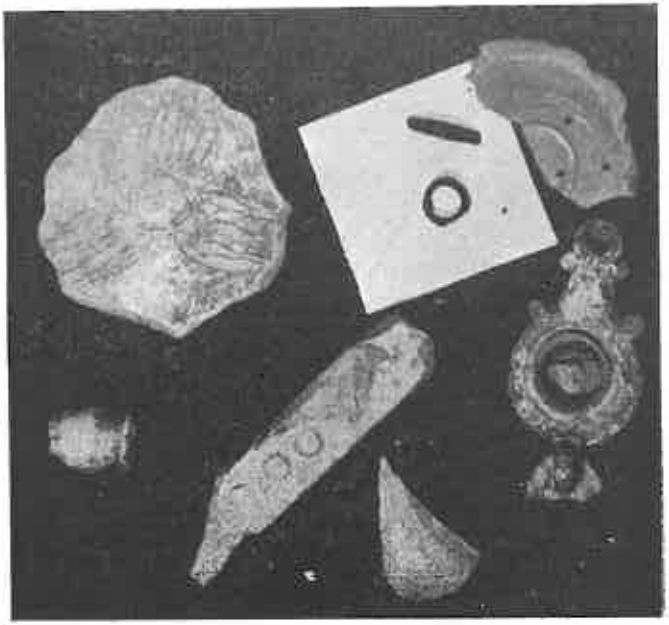

Ulomci keramike, dio narukvice, prsten i svjetiljka (Štrbinci) Muzej Đakovštine Đakovo

KATALOG
ARHEOLOŠKIH NALAZIŠTA U ĐAKOVŠTINI

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta, lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje, gromlje, gradina, depo)	Doba (neolit, bronza, halštat, laten, rim, srednji vijek
49. Bajnak	kat. čest. 919/2 Tržnica Đakovo	naselje	neolit
Bajnak	»	»	bronza
Bajnak	»	»	laten
Bajnak	»	»	provinc. rim.
Bajnak	»	»	rim
Bajnak	»	»	srednji vijek
63. Bajnak	kat. čest. 918/1 Đakovo	»	»
64. Bajnak	kat. čest. 918/2 Đakovo	»	sređnji vijek
40. Blato	kat. čest. 2167/1 kod Budrovaca	»	halštat
Blato	»	»	srednji vijek
48. Ciglana	kat. čest. 539/1 kod Đakova	»	laten
Ciglana	»	»	rim
39. Crnilovac	kat. čest. 886/1 kod Budrovaca	»	neolit
42. Čoravica	kat. čest. 181/1 kod Budrovaca	»	»
43. Čoravica	kat. čest. 890/2 kod Budrovaca	»	srednji vijek

Stanje ugroženosti (pod usjevom izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publicirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
izgrađena tržnica	Narodni odbor općine Đakovo	—	kod kopanja kanala i uređenja tržnice	1955
»	»	—	»	1955
»	»	—	»	1955
»	»	—	»	1955
»	»	—	»	1955
»	»	—	»	1955
izgrađena stambena zgrada	»	—	kod kopanja temelja kuće	1955
»	»	—	površin. nalaz	1955
oranica	Bučanović Franjo Budrovci 180.	—	»	1955
»	»	—	»	1955
kanal i ciglana	Ciglana u ul. Božidara Adžije Đakovo	—	»	1954
»	»	—	kod kopanja kanala	1954
oranica	Sito Đuro Budrovci 259.	—	površinski nalaz	1957
»	Kretonić Jozo Budrovci 104.	—	»	1957
»	Maroši Mijo Budrovci 111.	—	»	1955

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta, lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjasto)	Vrst lokal. (naselje, grobije, gradina, depo)	Doba (neolit, bronza, halštat, laten, rim, sred. vijek
45. Čoravica	kat. čest. 217/1 kod Budrovaca	naselje	halštat
81. Dragotin	kat. čest. 106/1 u selu	»	neolit
82. Dragotin	kat. čest. 106/2 u selu	»	»
52. Dragotin	kat. čest. 83 i 84 u samom selu	»	srednji vijek
Dragotin	kat. čest. 86 u samom selu	»	»
78. Drenje			rim
67. Gajgerova pustara	kat. čest. 2521/4 i 5 kod Đakova	naselje	neolit
55. Garov dol		»	srednji vijek
50. Gorjani	kat. uložak 624 Narodni odbor općine Gorjani	gradina	»
37. Gradac	kat. čest. 778/1 kod sela Satnice	naselje	neolit
Gradac	»	»	halštat
Gradac	»	»	provinc. rim.
35. Gradina	kat. čest. 1559/2 kod Budrovaca	gradina	neolit
36. Gradina	kat. čest. 2184/1 na kraj sela Budrovaca	»	»
44. Gradina (Podbrđe)	kat. čest. 868/3 kod Budrovaca	»	srednji vijek

Stanje ugroženosti (pod usjevom, izgrađeno i t. d).	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publicirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
oranica	Bala Pavo Budrovci	—	površin, nalaz	1955
»	Andrija Petrović Dragotin 47	—	»	1959
»	»	—	»	1959
groblje	Župni ured Trnava	—	»	1955
»	»	—	»	1955
»		A. Bogetić AZP Jug. 1875. Zgb. st. 133		
voćnjak i naselje	Republičko poljop. dobro Đakovo	—	»	1958
oranica	Opće društv. imovina	—	»	1955
gradina ugrožena - seljaci odnose zemlju	NO općine Gorjani	—	kod rušenja zemlje	1953
vinograd	Valjetić Ivan Satnica 55.	—	površin. nalaz	1956
»	»	—	»	1954
»	»	—	»	1957
oranica	Cindrić Ana Budrovci	—	»	1954
»	Pavo Zetović Budrovci	—	»	1856
»	Jozo Janjčikić Budrovci 50.	—	»	1954

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta, lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje, groblje, gradina, depo).	Doba (neolit, bronza, halštat, laten, rim, sred. vijek
56. Gradina	Paučje	gradina	srednji vijek
57. Gradina	Ratkov-dol	»	»
58. Gradina	kat. čest. 161 na ulazu u selo Lev. Varoš	»	»
77. Ivanovci			rim
7. Jabučanje (Travnik)	kat. čest. 1486 kod Budrovaca	naselje	neolit
Jabučanje (Travnik)	»	»	bronza
Jabučanje (Travnik)	»	»	laten
51. Kamenište (Crkvište)	kat. uložak 734 u selu Gorjani u pravcu groblja	»	neolit
Kamenište (Crkvište)	kat. uložak 734 u selu Gorjane	»	rim
51. Kamenište (Crkvište)	»	»	srednji vijek
73. Kolokušica			predrimski predmeti
76. Kolokušica			rim
59. Levanjska Varoš (Šumarija)	kat. čest. 19, 20 i 21 u selu Levanjska Varoš	naselje	»
60. Levanjska Varoš (Groblje)	kat. čest. 2 u selu Levanjska Varoš	»	»
62. Park (Đakovo)	kat. čest. 1145/2 jugo-zapadno od katedrale	»	srednji vijek

Stanje ugroženosti (pod usjevom izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publicirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
šuma i oranica	Opće društvena imovina Paučje	—	površin. nalaz	1955
»	Opće narodna imovina	—	»	1955
napušteno zdmlјište	NO općine Levanjska Varoš	—	»	1954
groblje		A. Bogetić AZP Jug. Zgb. 1875. str. 133		
oranica	Cindrić Šimo Budrovci 86.	—	»	1953
»	»	—	»	1954
»	»	—	»	1954
»	Župni ured Gorjani	—	»	1953
»	»	—	»	1957
»	»	—	»	1957
		Đ. Sabo - Sred. grad. u H i S Zgb. 1920. str. 139 A. Bogetić AZP Jug. Zgb. 1875. str. 133		
izgrađena Uprava šumarije L. V.	Šumarija Levanjska Varoš	—	površin. nalaz	1955
groblje	R. K. C. Levanjska Varoš	—	»	1955
park unutar ograde	Biskupija Đakovo	—	»	1953

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta, lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje, grobije, gradina, depo).	Doba (neolit, bronza, halštat, laten, rim, sred. vijek
8. Plugarić	kat. čest. 311 u blizini Budrovaca	naselje	rim
9. Plugarić	kat. čest. 313 u blizini Budrovaca	"	"
10. Plugarić	kat. čest. 307 u blizini Budrovaca	"	"
11. Plugarić	kat. čest. 261 u blizini Budrovaca	"	"
12. Plugarić	kat. čest. 262 u blizini Budrovaca	"	"
13. Plugarić	kat. čest. 310 u blizini Budrovaca	"	"
14. Plugarić	kat. čest. 309 u blizini Budrovaea	"	"
15. Plugarić	kat. čest. 240 u blizini Budrovaca	"	"
16. Plugarić	kat. čest. 399 u blizini Budrovaca	"	"
25. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 783/2B u blizini Satnice	"	neolit
22. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 783/6 u blizini Satnice	"	"
17. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 784/2 u blizini Satnice	"	"
Popovčica (Katinska)	"	"	halštat
18. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 784/4B u blizini Satnice	"	neolit
19. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 784/8B u blizini Satnice	"	halštat

Stanje ugroženosti (pod usjevom, izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publicirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
vinograd	Vukušić Srećko Lug Budrovci	—	površin. nalaz	1953
"	Kokoš Đuro Đakovo	—	"	1953
"	Budrovac Pavo Budrovci	—	"	1954
"	Mijakić Mato Budrovci 59.	—	"	1954
"	Koški Jozina Budrovci	—	"	1955
"	Kerekeš Imbro Budrovci 283.	—	"	1955
"	Budrovac Stjepan Budrovci 29.	—	"	1955
"	Ditrih Josip Đakovo	—	"	1955
"	Kerekeš Imbro Budrovci 283.	—	"	1955
oranica	Valjetić Mirko Satnica 174.	—	"	1957
"	"	—	"	1957
"	"	—	"	1956
"	"	—	"	1956
"	"	—	"	1957
"	"	—	"	1956

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje, groblje, gradina, depo)	Doba (neolit, bronza, halstat, laten, rim, srednji vijek
24. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 784/8 u blizini Satnice	naselje	bronza
20. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 785/2B u blizini Satnice	»	neolit
23. Popovčica (Katinska)	kat. čest. 785/4 u blizini Satnice	»	»
79. Punitovci			rim
68. Rakova pustara	2423/2, 3, 8, 9. kat. čest. kod Đakova	naselje	bronza
47. Ružinci	kat. čest. 1578/1 kod Đakova	»	neolit
Ružinci	»	»	halštat
Ružinci	»	»	laten
Ružinci	»	»	provinc. rim.
46. Ružinci	kat. čest. 1578/2 kod Đakova	»	halštat
Ružinci	»	»	provinc. rim.
80. Satnica			rim
71. Selci (Gradište)	kat. čest. 1239/2 u blizini Selaca	naselje	»
74. Selci			»
75. Selci			»

Stanje ugroženosti pod usjevom izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publcirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
oranica	Valjetić Mirko Satnica 174	—	površin. nalaz	1957
"	"	—	—	1957
"	"	—	—	1957
grobije		A. Bogetić AZP Jug. Zgb. 1875. str. 133		
voćnjak i naselje	Republičko poljop. dobro Đakovo	—	kopanja terena za voćnjak	1958
oranica	Bogner Fabijan Đakovo Ribara 58.	—	površin. nalaz	1954
"	"	—	—	1954
"	"	—	—	1954
"	"	—	—	1954
"	"	—	—	1954
"	"	—	—	1956
		Đ. Sabo - Sred. grad u H i S. Zgb. 1920. str. 139		
oranica	Maričić Jure Selci 196.	—	površin. nalaz	1958
		A. Bogetić AZP Jug. Zgb. 1875. str. 133 V. Jagić Starine i njihovo znam. Knjiž. III. 1866. g. str. 69		

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje, groblje, gradina, depo)	Doba (neolit, bronza, halštat, laten, rim, srednji vijek
30. Selište	kat. čest. 1851 u blizini V. Kopan'ce	naselje	neolit
26. Semberija	kat. čest. 1460. u blizini Budrovaca	"	"
27. Semberija	kat. čest. 1459 u blizini Budrovaca	"	"
28. Semberija	kat čest. 1465 u blizini Budrovaca	"	"
29. Semberija	kat. čest. 1458 u blizini Budrovaca	"	"
29. Semberija	"	"	halštat
Semberija	"	"	laten
Semberija	"	"	provinc. rim.
Semberija	"	"	rim
Semberija	"	"	srednji vijek
53. Silos	kat. čest. 730/1 Đakovo	"	rim
38. Šarvis	kat. čest. 891/5 grunt ul. 721 kod Satnice	"	neolit
Šarvis	"	"	halštat
38. Šarvis	"	"	provinc. rim.
Šarvis	"	"	srednji vijek

Stanje ugroženosti pod usjevom izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publicirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
vinograd	Matasović Šime V. Kopanica	—	površin. nalaz	1958
oranica	Ilsnić Blaž Budrovci	—	"	1956
"	Bistrović Mato Budrovci 112.	—	"	1955
"	Posavčević Andrija Budrovci 44.	—	"	1955
"	Lugarić Franjo Budrovci 333.	—	"	1953
"	"	—	"	1955
"	"	—	"	1957
"	"	—	"	1956
"	"	—	"	1954
"	"	—	"	1953
izgrađen silos	Žitni fond „Đakovština" Đakovo	—	kod kopanja temelja	1959
oranica	Vujanović Jozo Satnica	—	"	1955
"	"	—	"	1957
"	"	—	površin. nalaz	1954
"	"	—	"	1954

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje, groblje, gradina, depo)	Doba (neolit, bronza, halštat, laten, rim, srednji vijek
1. Štrbinci	kat. čest. 1115	naselje	neolit
Štrbinci	„	„	bronza
Štrbinci	„	„	halštat
Štrbinci	„	„	rim
2. Štrbinci	kat. čest. 1112	„	neolit
3. Štrbinci	kat. čest. 1114	„	„
3. Štrbinci	„	„	laten
Štrbinci	„	„	halštat
Štrbinci	„	„	provinc. rim.
Štrbinci	„	„	rim
4. Štrbinci	kat. čest. 1113	„	neolit
Štrbinci	„	„	laten
Štrbinci	„	„	rim
5. Štrbinci	kat. čest. 1118	„	neolit
5. Štrbinci	„	„	rim

Stanje ugroženosti (pod usjevom izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publcirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
oranica sjeverno od naselja Štrbinci	Poljop. stanica Đakovo	—	površin. nalaz	1953
„	„	—	„	1954
„	„	—	„	1953
„	„	—	„	1953
oranica prema Đakovu	„	—	„	1952
voćnjak i vinograd	„	—	„	1953
„	„	—	„	1955
„	„	—	„	1953
„	„	—	„	1954
„	„	—	„	1952
šuma i park	„	—	„	1954
„	„	—	„	1955
„	„	—	„	1953
oranica	„	—	„	1955
„	„	—	„	1953

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje, groblje, gradina, depo)	Doba (neolit, bronza, halštat, laten, rim, srednji vijek
Štrbinci	kat. čest. 1118	naselje	srednji vijek
6. Štrbinci	kat. čest. 1116	„	neolit
Štrbinci	„	„	halštat
Štrbinci	„	„	rim
72. Štrbinci	„	„	„
54. Štrosmajerov trg	kat. čest. 1098 Đakovo	„	srednji vijek
31. Vir	kat. čest. 1805/1 kod V. Kopanice	„	neolit
32. Vir	kat. čest. 1805/3 kod V. Kopanice	„	bronza
34. Vir	kat. čest. 1811/1 i 2 kod Velike Kopanice	„	„
33. Vir	kat. čest. 1805/2	„	srednji vijek
65. Viškovački vinogradi	od kat. čest. 1699-1730 kod Đakova	„	neolit
66. Viškovački vinogradi	„	„	rim
69. Viškovci (Kamenjača)	kat. čest. 595/1 uložak 180 kod Viškovaca	„	„
70. Viškovci (Kamenjača)	kat. čest. 2386/3	„	„
41. Vitika	kat. čest. 990 kod Budrovaca	„	srednji vijek

Stanje ugroženosti (pod usjevom izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publicirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
oranica	Poljop. stanica Đakovo	—	površinski nalaz	1953
kod jezera	„	—	„	1955
„	„	—	„	1954
„	„	—	„	1952
„	„	Dr. J Brunšmid Vjesnik HAD Zgb 1901. str.137	arheol. iskapanje	1894/5
asfaltirani trg	Narodni odbor općine Đakovo	—	kod kopanja zemlje i kanala za asfaltiranje	1959
napušteno zemljište	NO općine Velika Kopanica	—	površinski nalaz	1953
„	„	—	„	1953
„	„	—	površinski nalaz	1954
„	„	—	„	1953
vinograd	Pitinac Ivan, Delić Marija i dr. Đakovo	—	„	1954
„	„	—	„	1954
livada i oranica	Ekonomija poljop. zadruge Viškovci	—	„	1958
vinograd	Đurđević Mirko Viškovci	—	„	1958
oranica	Spaić Ante Budrovci	—	„	1954

NAZIV LOKALITETA	Točna oznaka mjesta, lokaliteta (katastar. čestica ili najbliže veće mjesto)	Vrst lokal. (naselje groblje, gradina, depo)	Doba (neolit, bronza. halštat, laten, rim, srednji vijek
61. Vuka (Brežuljak iza groblja)	kat. čest. 293, 283, 284 i 286	naselje	neolit
61. Vuka	kat. čest. 285 i 284	„	bronza
Vuka	kat. čest. 285 i 284	„	srednji vijek

Stanje ugroženosti (pod usjevom izgrađeno i t. d.)	Sadašnji vlasnik	Istraženo i publicirano	Specijalne okolnosti nalaza i značaj kultura	Godina otkrića
livada i oranica	C. R. K. Vuka, Firić Tomo i Vulić Marko	—	površinski nalaz	1956
"	Firić Tomo i Vulić Marko, Vuka	—	"	1956
"	"	—	"	1955

Inv. 4470

O 40-god. KPJ
i sedamgodišnjici rada Muzeja Đakovštine
22. XI. 1952. — 22. XI. 1959.

Tisak „Tipografija“ grafičko poduzeće Đakovo

II. KULTURNO HISTORIJSKI SPOMENICI ĐAKOVŠTINE SA OSVRTOM NA HISTORIJSKE DOGOĐAJE DO XVIII. STOLJEĆA

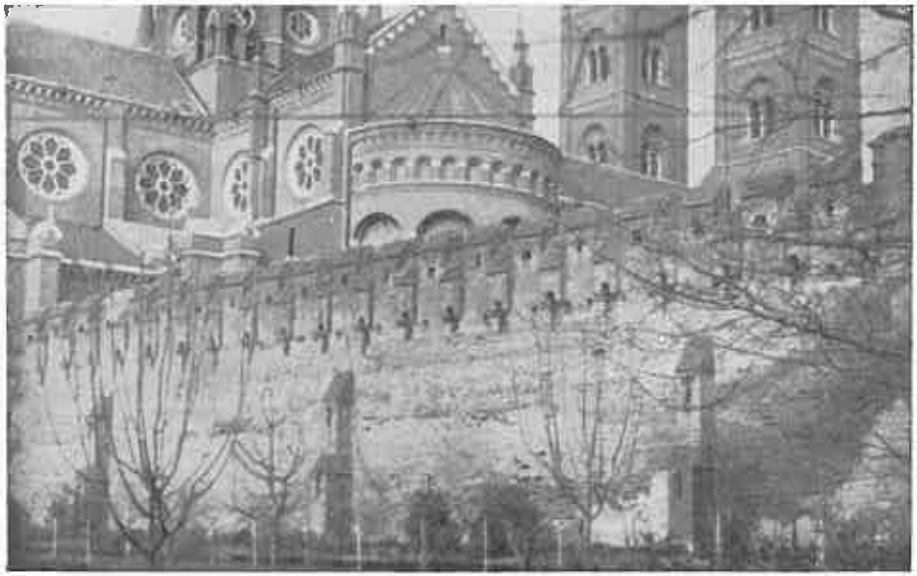

Ostaci srednjovjekovnih zidina — Đakovo
(s puškarnicama od cigle za kosi i ravni hitac)

Tragovi najstarijih stanovnika Đakovštine vode nas u daleku prethistoriju.

Mnogobrojni nalazi halštatske i latenske kulture i ilirskih žara na osamljenim brežuljcima u bližoj i daljoj okolici Đakova govore nam, da su tu bili nastanjeni Iliri. Po svoj prilici Breuci—pleme Ilira. Poznato je, da su Breuci najduže izdržali napade rimske vojske kod prodora u Panoniju 34. g.p.n.e. Kada je buknula revolucija u Panoniji, vođa Ilira Breuka Baton potukao je mezijskog namjesnika Severus-a u najžešćim borbama u močvarnim predjelima Vuke i njezinog sliva, ali se ipak morao povući pred nadmoćnim neprijateljem. Tiberije je konačno uspio pokoriti revolucionarnu Panoniju i tada počinje naseljavanje mnogobrojnih rimskih naseobina u Đakovštini.

Neki pisci su bili mišljenja, da je rimski grad Certissa ležao svega 2 km od Đakova na današnjem Poljop. dobru Štrbinci. To dolazi najviše s razloga, što je baš taj teren jedini donekle istražen za vrijeme J. J. Štrosmajera i arheologa Dr. J. Brunšmida, ali bez nekih konačnih rezultata.

Međutim, naša istraživanja dokazala su, da se u najbližoj okolici Štrbinaca, Plugarića u pravcu Kolokušice i Viškovaca nalaze veliki kompleksi zemljišta pod rimskom kulturom, koji nisu tako prekopavani i uništeni kao Štrbinci. Prema tome postoje velike mogućnosti, da se dobije jasnija slika rimskih naselja, pa i položaja same Certisse na teritoriju današnje Đakovštine.

Iako nemamo bližih podataka o propasti rimskih gradova i naselja na ovom teritoriju, ipak možemo zaključiti, da su morali nestati seobom naroda. U V. stoljeću upali su na ovaj teritorij prvo Huni, a zatim Goti, Langobardi i Avari. S ovim posljednjim počinje i seoba Slavena u današnje naše krajeve.

Ime Đakovo prvi puta nalazimo u povelji hercega Slavonije Kolomana 1239. godine, kojom je darovao bosanskom biskupu »Đakovo i Bleznu« u Vukovskoj županiji.

Ime »Đakovo« su po svojoj prilici donijeli Hrvati iz svoje pradomovine.

Naziv Đakovo pojavljuje se i u drugim krajevima slavenskog juga: Đakovo — 828 metara visoka gorska kosa u kraju oko Čačka, selo Đakovo u kraju studeničkom, Đakovica grad na jugoistočnom rubu metohijske zavale (srez Peć).

U južnoj Rusiji u području Crnog mora nalazi se također mjesto »Đakovo«.

Postoje također nagađenja, da naziv »Đakovo« potječe od imena Jakov—Jakovljev grad, zatim da potječe od riječi »đak« (učen čovjek) kome je pripadao taj posjed, a neki misle, da dolazi od riječi »đakon«, kome je imanje pripadalo prije nego je došlo u posjed bosanskih biskupa. To su bila tek nagađanja pojedinaca, a ne temelje se ni na bilo kakvoj historijskoj ili filološkoj osnovi.

Đakovo u srednjem vijeku dolazi pod nazivom: Dyaco, Dyacon, Dyako, Deako, Dyacou, Dyakow.

Na originalnim turskim natpisima nalazimo Đakovo pod imenom »Jak-ova kalasi« t.j. Jakovo. 1697. godine po odlasku Turaka »Dacowar«; 1813. — »Deakovar«; 1821. — »Diakovar«; 1863. — Djakovo.

U srednjem vijeku na teritoriju Đakovštine bila su najznačajnija mjesta Đakovo (castrum Diako), Gorjan (Gara), Levanjska Varoš (Niuna, Newna, Nywna). Sva ova mjesta pripadala su Vukovskoj županiji.

Kralj Bela III. (IV.) 1244. godine prvi puta potvrđuje raniji akt svoga brata Kolomana iz 1239. godine posebnom poveljom, u kojoj se kaže: »... ni jedan ban, a niti vukovski župan ili tko drugi ne smije vršiti bilo kakvu vlast na spomenutim posjedima Đakovu i Blezni«. (»quod nullus banus vel comes de Vulko aut quicumque alius aliquam iurisdictionem possit exercere in terris supradictis — Dyaco et Blezna«).

Već u Kolomanovoj darovnici spominju se točno međe posjeda Đakova i Blezne, koje počinju kod izvora Biđa kod Klakara, uspinju se do vrha Dilja, spuštaju se do Levanjske Varoši, približuju se Cerni i zaokreću prema jugu do Save.

U 13. stoljeću posjed Đakovo graniči na zapadu s imanjima (Tomica i Ješevik) potomaka bana Borića u Požeškoj županiji, na sjeveroistoku s Horvatima (Stari Mikanovci), a na sjeverozapadu s knezovima Gorjanskim. Položaj samoga grada odgovarao je današnjem smještaju, a iz povelje od 1244. godine razabire se, da još nije bio utvrđen, već je samo imanje (possesio).

U veljači 1355. godine došao je u Đakovo mladi bosanski ban Stjepan Tvrtko, sinovac bana Stjepana Kotromanića, u pratnji bosanske vlastele: Stepoja Hrvatinić, Mastanja Bubanić, kneza Vukoslava Nahojević.

13. veljače izda Tvrtko pismo dubrovačkom knezu Nikoli Barbadigu. U tome se pismu kaže: (»actum et datum in Dyaco prope ecclesiam catedralem«). »Sastavljeno i dano u Djakovu blizu stolne crkve«. Tvrtko je spomenuto pismo ovjerio pečatom svoga prstena, zatim pečatima biskupskim i kaptolskim.

8. prosinca 1374. godine Tvrtko je ponovo u Đakovu, ali taj se puta ženi s bugarskom princezom Dorotejom, kćerkom Stracimira Vidinskog. Vjenčanje je obavio biskup Petar u crkvici sv. Ilije, koja se nalazila na jednom biskupskom imanju. Poslije su svadba slavila na imanju Zenthilie, gdje je Tvrtko izdao povelju, kojom poklanja đakovačkom vlastelinu i posjed Jelsanichu (u blizini Levanjske Varoši) u Požeškoj županiji kao znak pažnje za usluge, koje su mu učinjene prilikom njegova boravka u Đakovu.

Još u prvoj polovini XIV. stoljeća sagrađen je u Đakovu veliki samostan franjevaca, ali izvan centralnog dijela vlastelinskog dvo-

ra, koji je bio okružen zidom. Za vrijeme provale Turaka bio je do temelja uništen.

Godine 1357. pojavljuje se Đakovo pod nazivom »Capitulum de Deako«. Tokom XIV. stoljeća dolazi još pod nazivom »Civitas Dyako Bosnensis ecclesiae«, pa zatim »opidum Dyako« i koncem stoljeća »castrum Dyako« (tvrđava).

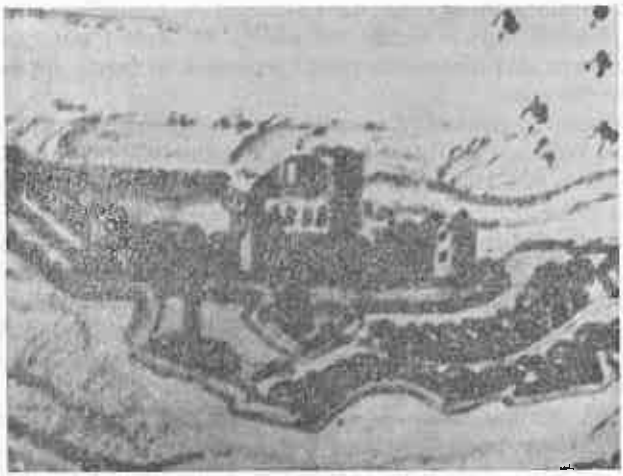

Ostaci castrum Dyako — XVI. stoljeće

25. srpnja 1386. godine borave u Đakovu kraljice Marija i Elizabeta (Jelisaveta) zakonski nasljednici kralja Ljudevita. Elizabeta Kotromanić bila je udovica kralja Ljudevita, a njezina kćerka Marija bila je supruga Sigismunda (Žigmunda) Luksenbuuškog.

Hrvatski ustanici na čelu s Horvatima (Mikanovci) i Lackovićima bili su protiv vladavine kraljica i njihovih pristaša knezova Gorjanskih, zato su doveli kralja Karla Dračkog. No, on je ubijen još u veljači 1386. godine. Njegova smrt bila je početak teških i krvavih borbi i nemira u Hrvatskoj.

Braća Horvati: Ivaniš, Ladislav i Pavao organiziraju hrvatske ustanike za konačni obračun s Budimom. Da umiri nezadovoljnike u Hrvatskoj, poziva Nikola Gorjanski, ugarski palatin, kraljice na svoje imanje u Gorjane. Po njegovu savjetu kraljice su došle prvo u Đakovo, gdje su boravile nekoliko dana. U njihovoj pratnji na-

lazio se Ivan i Nikola Gorjanski, Ivan Trentul od Nevne (Levanjske Varoši), Filip Korogji, Ivan od Kaniže, Ivan od Morovića i Blaž Forgač, koji je bio sudionik smrti Karla Dračkog.

25. srpnja 1386. godine na putu iz Đakova u Gorjane, u šumama Garova dola, dočekali su ih hrvatski ustanici Horvati, Ivan Paližna i drugi velikaši. Nikola Gorjanski branio je prilaz do kola kraljica. Forgač je pao među prvima. Ivan, Pavao i Grgur Gorjanski također su stradali, dok su ostali velikaši zarobljeni zajedno s kraljicama. Hrvatski ustanici zauzeli su Gorjane i Đakovo, ali za kratko vrijeme. Elizabeta i Marija bile su zatvorene u Novigradu na moru, gdje je Elizabeta nasilno umrla. Zato se Sigismund 1386. okruni za kralja i pomoću mlečana spasi svoju ženu Mariju iz zarobljeništva.

Bitka kod Gorjana 1386. godine
(Ulje — O. Iveković — Gradska vijećnica Đakovo)

(Postoji usmena predaja o radu ovog djela O. Ivekovića. Navodno sliku je počeo raditi 1900. godine. Kao modele za svoje junake uzeo je Kuhena i ostale mađarone toga vremena, dok sama radnja prikazuje historijsku bitku iz 1386. godine.

Kada je Kuhen saznao za spomenuti rad, izdao je nalog, da se Iveković zatvori, a slika spali. No, Iveković je napustio Đakovo prije nego je došlo do hapšenja, a načelnik grada je sliku sakrio.

Padom Kuhenove vladavine Iveković ponovo dolazi u Đakovo i svršava započeto djelo tek 1907. godine).

U spisima druge polovice XIV. svoljeća spominje se Đakovo kao »castrum Dyako«.

Od 1388. godine Đakovo je u vlasti kralja Sigismunda i njegovih privrženika. Sam Sigismund zalazi više puta u »castrum« Đakovo, dok je vodio rat u Bosni s hrvatskim ustanicima, a obavljao je ovdje i različite političke poslove.

22. rujna 1388. godine piše kralj Sigismund mletačkom duždu iz Đakova.

U ljeti 1393. Sigismund se sastao u Đakovu s bosanskim kraljem Stjepanom Dabišom, nasljednikom kralja Stjepana Tvrtka, s kojim sklapa ugovor o miru. Kod sklapanja ugovora Zadrani su poslali svoje poslanike u Đakovo. Ovim ugovorom Sigismund dobiva Hrvatsku i Dalmaciju poslije smrti kralja Dabiše.

1394. godine Sigismund je u Đakovu s vojskom i odavle polazi da osvaja glavno uporište Horvata, grad Dobor. Tom su prilikom uhvaćeni braća Horvat Ivaniš i Pavao.

1410. godine boravila je u Đakovu i druga supruga Sigismundova kraljica Barbara Celjska, koja je izdala u Đakovu 19. prosinca 1410. povelju u korist svoga dvorjanika Nikole Waradya.

Koncem iste godine Sigismund izdaje u Đakovu nekoliko naloga i povelja.

U spomenicima prve polovine XV. stoljeća Đakovo se spominje kao vrlo naseljeno mjesto »in civitate Dyako«.

Iz druge polovine XV. stoljeća nalazi se u muzeju jedna zlatna forinta kralja Matije Korvina (1458. — 1490.). Izorana na zemljištu Cerik kod Piska.

I dok plemstvo u ovom dijelu Slavonije vodi međusobne borbe za svojatanje što većeg posjeda, Turci se približuju Đakovu.

1521. godine dolaze do Jošave. Grad su tom prilikom spasili seljaci iz Budrovaca. Prvi puta u samo Đakovo prodiru 1536., dok su poslije uništeja carske vojske pod vodstvom generala Katzianera 1537. godine konačno zauzeli Đakovo.

Ono tada postaje stjecište turske aristokracije, koja je sakupljala ogromne prihode od raje.

Đakovo su uredili kao upravno središte kotara i turske vojske. Kotar je bio u sastavu Požeškog sandžakata. Granice kotara bile su između Breznice, Kaznice i Jošave i zatvarale jednu geografsku cjelinu (kotar je obuhvatao i gradove Nevnu, Gorjane i dr.).

U Đakovo se doselio veliki broj muslimanskog življa i to uglavnom trgovci, obrtnici, pa i zemljoradnici. 1680. godine imamo u Đakovu 1.000 kuća muslimana sa oko 5.000 stanovnika, od kojih 30 velikih posjednika. Nedaleko od tvrđave razvio se obrtnički dio grada nazvan mečit.

Iz službenog popisa od 1702. godine, u prijepisu vlastelina Bakića de Laka, opisuje se stanje za vrijeme Turaka potpuno jasno: »u vreme tursko ovdena jesu bila tri gospodara. Prvi jest bio Haši-Baša, kojega kuća jest bila prva džamija od grada koja i do sada stoji, koju naši osvojiše za crkvu, gdi se sada misa govori«.

Drugi je bio Ibrahim-paša, a treći Kaston-paša. Kraj Hašipašine (Hadži-paša) koju je sagradio Memi-beg zajedno sa svojim dvorima Đakovo je bilo poznato na daleko.

A. Đurđević nam opisuje Đakovo 1620. godine i spominje krasne vrtove u gradu kao i dvorove Memibegovića.

Glasoviti turski putopisac Evlija Čelebija daje nam opis Đakova iz 1658. godine i kaže:

»Ovo Jakovo je osvojio Arnautin Memi-paša. Ono je njemu dodijeljeno kao odžakluk (nasljedan) i njegovoj porodici s koljena na koljeno.

Stoga i sada u ovome gradu stanuje i živi Ibrahim-paša. To je darežljiv, plemenit i hrabar čovjek. Da ga bog sačuva!

Ovaj se grad nalazi u planinskom kraju. Sazidan je u obliku petouganika od šedadovskih cigla, a ograđen je nabijenim drvenim šarampovom i podzidan podzidom kao što se podziđuje obala. Ima jednu kapiju. Opkop mu je sasvim nepristupačan. To je ranije bio tvrdi bedem (sedd-i sedid) države Hrvata i Slavonaca.

Ibrahim-pašin dvor (saraj) ovdje je također prava tvrđava. Taj čovjek koji je oličenje plemenitosti, rekao je meni siromahu:

»Bogami, Evlija Čelebi, mi ne potpadamo pod bosanske poreske urede (aklam), ali kad ste već došli na našu krajinu, nećemo vas poslati praznih šaka«.

Đakovo je prema tome 1680. godine bilo jedan od najutvrđenijih gradova u ovom dijelu Slavonije. Ali porazi Turske vojske u Austriji i Hrvatskoj imali su odjeka i u Slavoniji.

1687. godine Turci napuštaju Đakovo.

Iako je ono ubrzo napušteno, kuće, zgrade nisu ostale pošteđene. Veći dio građevina bio je od drveta, a zapalili su ih sami muslimani kod povlačenja, a i vojska koja je ulazila u grad kao oslobodioci pod generalom d' Aspremontom. Tako je nestalo muslimansko Đakovo.

Bakić nam opisuje Đakovo poslije odlaska Turaka i kaže od onih mnogobrojnih kuća, turskih ustanova i džamija ostalo je svega 13 kuća i prema popisu stanovništva 298 ljudi.

Među turskom vlastelom gotovo i nije bilo pravih Turaka, jedino što su primili islam. Samo iz dokumenata ne razabiremo, da li su bili Slavonci ili doseljenici iz Bosne. Među tom aristokracijom dokumenti izričito spominju i neke Đakovčane.

Haši-Bašić Đakovčanin, gospodar Čajkovaca; Husein-Begić Đakovčanin, gospodar Andrijevaca i Alija-Čajić Đakovčanin, gospodar Dubovika.

Bakić nas ujedno informira, da je po odlasku Turaka Đakovo imalo samo 365 jutara obradive zemlje, dok je 1.600 ležalo neobrađeno.

Šume su bile: Zokovica 400 jutara, Klenovac 100 jutara, Dračice 40 jutara, gdje su bile srne i druge životinje.

Turski nadgrobni spomenik
(Muzej Đakovštine)

Našli radnici poduzeća „Vijaduk"
prilikom kopanja kanala na Štrosmajerovom trgu

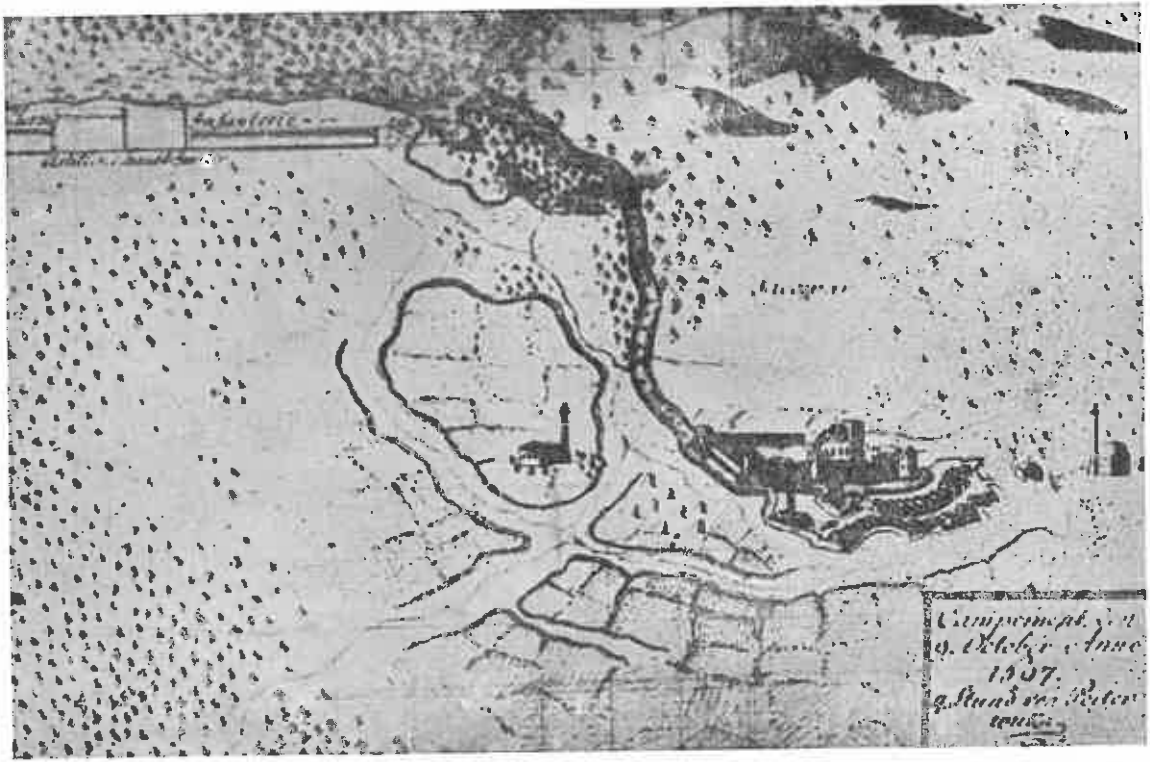

Pogled na Đakovo poslije povlačenja turske vojske — 1697.

Vrlo zanimljiv ostatak na historijskom teritoriju Đakova jest župska crkva. Profesor S. B. daje nam nekoliko vrlo zanimljivih podataka.

»Kako je nastala? Tko ju je gradio? Kada je podignuta? Nitko još nije dao točan i adekvatan odgovor na ta pitanja. Sve su to historijske nepoznanice. Svi pokušaji rješenja ostali su samo hipoteze, koje će možda osvijetliti kao sigurnu činjenicu, koji, možda do sada, nepoznati dokumenat«.

Historičar Milko Cepelić i verzirani poznavalac historije J. J. Strossmayer bili su mišljenja, da je današnja župska crkva postojala ovakva kakva jest još prije dolaska Turaka u naše krajeve, dakle, da je ta crkva indentična sa crkvom sv. Lovre, koja se spominje u dokumentima iz 1336. godine »parochialis ecclesia s. Laurentii martyris de Diaco«.

Drugi historičari s prof. Sabom na čelu postavili su drugu hipotezu, koja izgleda mnogo vjerojatnija: Turci su pretvorili prijašnju župsku crkvu s. Lovrinca u muhamedansku mošeju, jer je to historijska činjenica, dokumentarno dokazana. Kasnije su je napustili i srušili. Kod nas Turci nisu voljeli pretvarati crkve u džamije i mošeje, nego bi ih redovito napuštali, kako to svjedoče vijesti putopisaca.

U Đakovu se to nije dogodilo odmah po osvajanju i padu njegovom u turske ruke između 1526 — 1543. godine nego po svojoj prilici nešto kasnije, kada se turska vlast u našim krajevima posve učvrstila.

Turska džamija Hadži-paše 1697. g. (Župska crkva u Đakovu)

K tome i bizantijsko-maurski stil crkve, kakva danas pred nama stoji u svojoj ponutrici, nužno nas vodi činjenici, da je crkva djelo Turaka, koji su Đakovom upravljali više od 150 godina. Po informacijama Bakića iz 1702. godine bila je to Hadži pašina džamija. Zašto se tako zvala? Da li ju je Hadži-paša sagradio ili je on bio njezin zadnji gospodar, također se ne zna.

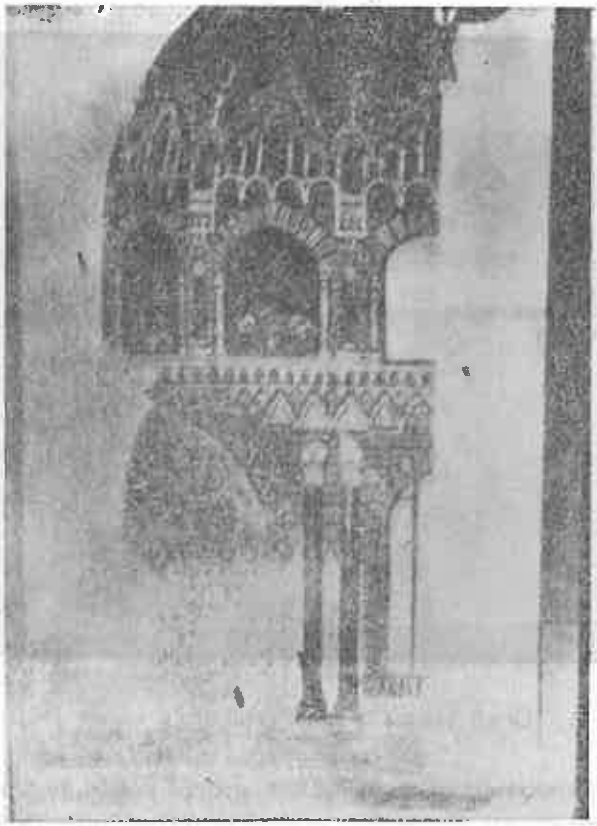

Tursko slikarstvo iz Hadži-pašine džamije u Đakovu (1697. g)

Mošeja je, kako je naprijed bilo spomenuto, sagrađena u bizantijsko maurskom stilu.

Skladna kupula, koja snažno djeluje na svakoga stručnog poznavaoca graditeljske umjetnosti, počiva na kvadratičnom fundamentu.

Prelaz iz donje građevine u kupulu popunjen je staklenim usječcima.

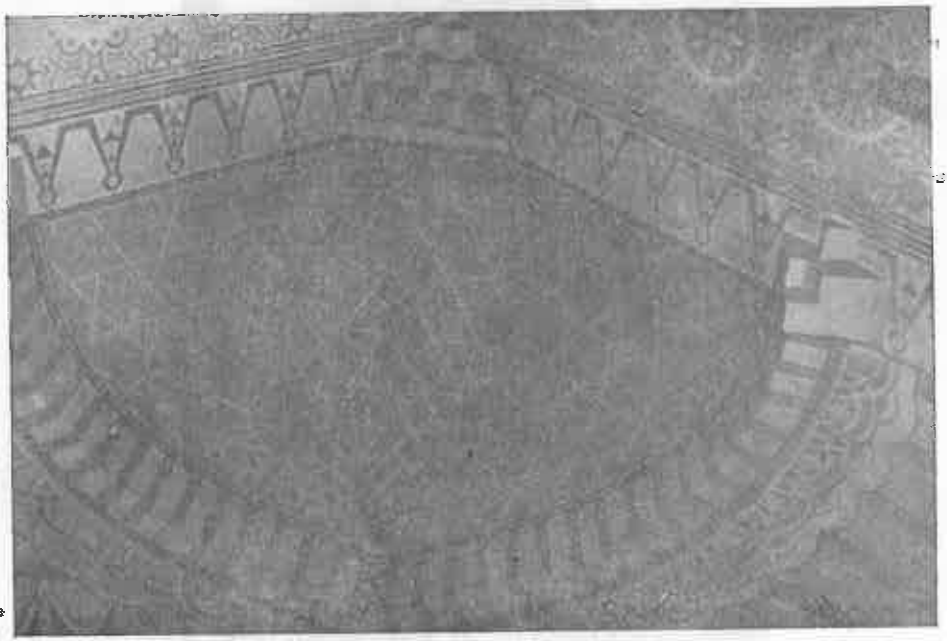

Detalj prelaza iz donje građevine u kupulu

Za vrijeme velikog potresa 1884. godine počela je žbuka opadati i zidovi pucati. Građevina se morala restaurirati. Ta restauracija iznijela je nove dotada nepoznate podatke o staroj turskoj mošeji.

Otkrilo se tom zgodom, da su na njoj i na drugoj strani uzdužnih zidova bili prozorčići, njih dvanaest na broju. Time je bio riješen problem iluminacije ponutrice, koji je ponovo uskrsio. Tada su ti prozorčići bili zazidani valjda iz estetskih razloga, jer bi ostali prenisko, kada su zidovi povišeni, da zatvore s vanjske strane kupulu.

Poslije izgona Turaka iz Đakova 1687. godine biskup fra Nikola Ogramić Olovčić pretvorio je Hadži-pašinu džamiju u katoličku crkvu sv. Đurđa. Vjerojatno je već za Ogramića srušena stara turska munara, kvadratični zidovi podignuti su toliko, da je krov nad njima sasvim pokrivao kupulu, valjda zato da vanjština ničim ne podsjeća na tursku mošeju.

Sagrađeno je i ukusno predvorje. Ulaz je izgrađen u bidermajerskom stilu s dva jaka stupca postrance. Ta arhitektonska ljepota i sklad za ono vrijeme, došla je i u stari grb Đakova«.

Stari grb Đakova

Ta je građevina vrlo interesantna i najzanimljiviji ostatak turskog vremena na teritoriju današnje Slavonije.

Sjeverno od Đakova nalazi se grad Gorjan. U srednjem vijeku (Gora, Gara, Gorjan) 1244. Terra de Gora; 1263. Populi de Gara; 1283. Possessio Gara; 1332. Garaa; Oppidum Gara — 1386. do 1406., 1468., 1477 — 1478., 1487., 1490. Civitas Gara — 1387.; Forum comprovinciale in oppido Kara 1414., 1417., 1418., 1427., 1437., 1442.; Oppidum Gara interior scilicet et exterior 1506.

Ostaci Gorjanskog grada koncem 19. stoljeća

1244. godine spominje se Terra Gora u međašnjem listu posjeda biskupa đakovačkog. 1269. godine kralj Bela IV. poklanja županu Ivanu de genere Doroszma, praocu koljena gorjanskih čitavi posjed Gorjan.

U XIV. stoljeću spominje se uz Oppidum Gara i Castrum Gara.

Palatinalna loza izumire Jobom Gorjanskim 1478. godine, a posjed sa gradom dobili su Szecesijevi. Kroz neko vrijeme taj posjed pripadao je i sinu kralja Matije Ivanu Korvinu.

1384. godine nalazimo u Gorjanima Monasterium fratrum predicatorum de Gara.

Ostaci zidova gotičke dominikanske crkve
(Sabo 1914 — sjevero-zapadno od gradišta Gorjanskog grada)

Turci su zauzeli Gorjan 1536. godine, koji je bio u vlasništvu Petra Markosa.

U opisu Đakovštine iz 1702. godine kaže se: ... »ovdena u selu od starine jest grad bio, koji sada sa svim jest razoren, kojega ništo se nahode nikoji temelji i zlamenje okolo kojega i sada su grabe pojake. Jošte jest blizu sela jedna crkva sv. Petra od koje temelji i sada se znadu«.

Grad je bio četverouglast s dvostrukim opkopom.

1702. godine grad Gorjanski spominje se kao razvalina, pa i danas stoje samo ostaci zemlje i jedan bunar zidan kamenom, koji je morao stajati u centru srednjovjekovnog grada Gorjana.

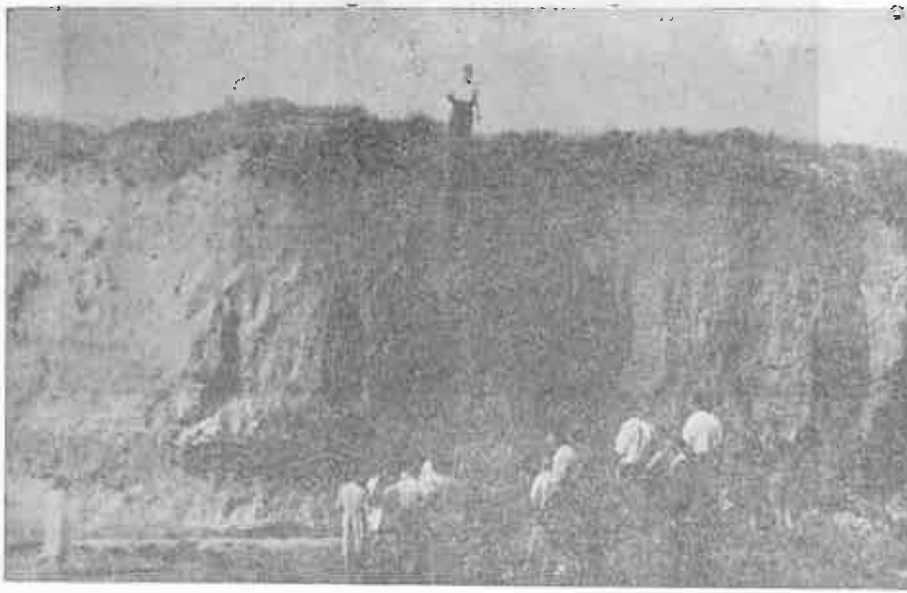

Ostaci Gorjanskog grada 1957. godine

Iz tih davnih vremena potječe običaj, da svaki grob odraslog muškarca imade za ures stilizovani buzdovan i helebardu, a često i dvostruko, dok grobovi žena imadu preslice i vreteno.

Taj običaj potpuno izumire.

Buzdovan, helebarda, preslica i vreteno — ukras grobova u Gorjanima

Iz turskog doba ostao je u Gorjanima samo jedan spomenik, ali je arhitektonski vrlo interesantan. O toj zanimljivoj građevini govori i popis Đakovštine iz 1702. godine: »... u selu stanovaše ovdena Jajia-beg zvani, kojega kuća zidana, šindlom pokrivena i sada opušćena stoji, koja kuća jest od tri tavana po načinu kula ugrađena iznutra u kući sva jesu po vojnicih razrušena, danas i pogorena ...«

Iza odlaska Turaka ostavio je major Sabljar bilješku, da je ta kuća ostala ruševinom sve do J. Čolnića 1773. godine, koji je dao povisiti zid na zgradi i pretvoriti u ambar. Kako nije bilo dovoljno zraka, žito se je kvarilo i zato je bio napušten. Krovište je ponovo propalo, a seljaci su tjerali svinje u tu kuću. Na molbu Adama Filipovića, vlastelin J. Kuković daruje građevinu općini, a 1837. godine pretvorena je u crkvu.

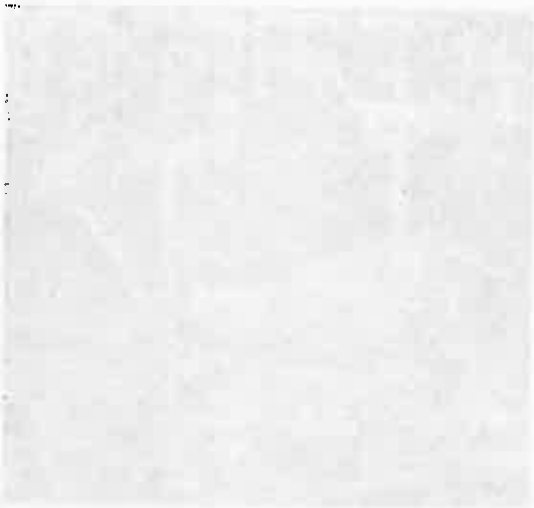

Adaptirana turska kuća — (1837. godine) Gorjani
Na zabatu stoji i danas natpis:
G. 1687 KUCHA TURSKA
1837 BOXIA

Jedan od značajnih gradova u srednjem vijeku u ovom dijelu Slavonije bila je i Levanjska Varoš (Neuna, Niona). 1244. Nheuna; 1281. Neona; 1310. Possessio Neuna iuxta Diaco; 1324 Possessio Neona; 1339. Nyuna, Nywna; 1422. Possessio Neuna, Newna; 1422 — 1494. Oppidum Newna.

1324. godine Vladislav Levanjski predaje na upravljanje sve posjede svome zetu Nikoli Trentulu, požunskom županu. Poslije smrti Nikole Trentula posjede naslijede sinovi: Ivan, poznata ličnost na dvoru kralja Ljudevita. Kasnije je postao župan Požeške županije i kao takav neprekidno stoji u sukobu radi svojatanja tuđih imanja. Spominje se zatim ime sina Franje, koji je bio vrlo obrazovan čovjek onog vremena. Pored ova dva sina nasljedstvo dijeli i Stjepan, koji se spominje 1396. godine u čazmanskom Kaptolu.

Kada su braća Horvati 1386. g. vodili borbu protiv Sigismunda, odnosno njegove žene Marije, Nikola Trentul, sin Ivana župana požeškog, stoji uz kralja i kao takav uspijeva da zauzme neke posjede Horvata. Ostala imanja kralj oduzima Horvatima i daje svojim vjernim vazalima Gorjanskim.

Početkom XV. stoljeća izumire obitelj Trentul u mušoj lozi i 1422. godine Nevna pripada dvijema sestrama Katarini i Barbari Trentul.

1422. godine ovom posjedu pripadaju mnoga mjesta: (kotar Selce) Selce, Halyag, Takolnok, Demetrievc, Kozavc, Hoamircvac, Rugolc, Mikolovc, Kovačović, Laznok, Nijemci, Bratoša selo, Ivansudije selo, Mikalovic, Vinkovc, Vintorovc, Vokonic, Huhole; (kotar Nabrđe) Nabdje, Blažinci, Boziaverc, Černeslo selo i Rugolc; (kotar Kondortya) Kondortya, Šušinovci, Luzanci, Gospodinc, Szinna, Radovanc, Braduševc, Muratovc i Prometevc; (kotar Švarnica) Švarnica, Hrkanovci, Brašnica, Porec, Pretinc, Zlatavec, Orehovc, Jakolovc, Monovc, Graberja, Del, Rakonik, Hlapovc, Zahemja-dol, Stepković, Dringelienc, Svilkovc, Mitinoc, Streheroc, Heregsinc; (kotar Vrhovina) Slobodna vlast, Radkov-dol, Filipov-dol, Simin-dol, Anjaš-dol, Poka-dol, Surtovc, Mudronjin-dol, Branjin-dol, Breznica-dol, Lesiavac, Podolje, Bogarovc, Koladraš, Kis-György selo, Gergelyfi-Istvan selo, Nagy-Petar selo i Barhanovc.

Vlasnica toga posjeda Katarina udala se za Petra Čeha da Leva, a Barbara za Nikolu de Florentina. Iste godine Katarina daje svoja imanja u posjed Petru Čehu de Levu i njegovu sinu Vladislavu

iz prvog braka. Povelje o nasljedstvu potvrđuju 1427. i 1428. sam kralj Sigismund. Te godine posjed je obuhvatao 93 sela.

Nekoliko godina kasnije došlo je do sukoba radi Nevne i ostalih imanja i tako sestre Katarina i Barbara i njihovi zakoniti nasljednici nisu dobili više svoj posjed, jer je Vladislav sin Petra de Leva iz prvog braka poslije smrti svoga oca 1433. prodao svoja imanja Korogju banu Mačvanskom i županu Vrbaskom i Požeškom. Parnice i borbe za imanja i Nevnu vode se gotovo jedno stoljeće sve do provale Turaka.

Parnice vodi Nikola, sin Barbare Trentul i Nikole de Florentina. Vladislav sin iz prvog braka nije mogao provesti kupoprodajni ugovor.

1456. godine prenosi Nikola, sin Barbare sva svoja prava nasljedstva na hercega pečujskog, koji je oženio Katarinu udovu Petra Čeha de Leva.

1464. godine kralj Matija Korvin daruje Levanjsku Varoš i ostala imanja svojim pristašama Pavlu od Sekčeva, Gjuri Tarlaga i Pavlu Kallai-u.

Kako ovi nisu nikada bili uvedeni u posjed, imanja su i dalje pripadala Korogji.

Elizabeta udovica Ivana Korogja 1467. godine prodaje Levanjsku Varoš i cijelo vlastelinstvo Ivanu Rozgonu.

Međutim, kralj Matija Korvin nije htio priznati zakonitost ugovora, te je 1472. godine darovao čitavo vlastelinstvo Levanjske Varoši Ivanu Ungaru i Pavlu Čuporu od Moslavine.

Ivan Ungar je umro 1474. godine, a posjed je tada bio najveći, ukupno 112 sela.

Kralj Matija Korvin iste godine po smrti Ungara daruje imanja Levanjske Varoši Gabrielu nadbiskupu Kaločkome i njegovom bratu Sigismundu od Motočine i još nekim nasljednicima, ali ih nitko stvarno nije posjedovao, jer još 1494. godine vode borbu za Levanjsku Rozgoni i Motočinski.

Klara, kćerka Ivana Rozgana, udala se za Jurja Kanižaja bana Beogradskog. Još 1504. godine njezin brat Stjepan vodi parnicu sa plemićima od Motočine.

Konačno uništenje Levanjskog grada pripisuje se Turcima.

Od srednjovjekovnih objekata na terenu Đakovštine slučajno je preživjela invaziju Turaka srednjovjekovna crkvica sv. Ivana u Dragotinu. Vjerojatno zato, jer su Turci vrlo kasno prodrli na ovo područje. Iz kanonskih vizita iz 1776. saznajemo, da je Dragotin ostao nenaseljen sve do 1750. godine. Tada dolaze u selo stanovnici iz susjednih sela i vjerojatno nekoliko obitelji, koje su preživjele Tursku okupaciju, a zatim Bosanci iz okolice Plehana u Bosni.

U popisu Đakovštine od Bakića de Laka iz 1702. godine saznajemo, da je Dragotin pustoselina kao i stotine drugih mjesta u Đakovštini i on dalje kaže: »... u Dragotinu jeste jedna crkva od cigle zidana, pokrivena... «

A. Bogetić kaže za Dragotin: »U Dragotinu je također crkva iz srednjeg vijeka, a može biti i starija; jer zidova ima svake vrsti. Ista je na okrugljastom brežuljku svakoj buri izvržena... Pripovjeda se, da je oko crkve pavlinski samostan bio, što je vjerojatno; jer i sada se na trideset koračaja pred crkvom vidi okrugla 10° u promieru rupa, što je po svojoj prilici ribnjak bio«.

Do sada poznati najstariji dokumenti koji govore o Dragotinu su iz 1332. godine. Vjerojatno potječe i spomenuta građevina iz tog perioda. Građena je na brdu iznad potoka Breznice. U blizini našli su se ostaci srednjovjekovne keramike i zidova, koji su vjerojatno zatvarali tu srednjovjekovnu građevinu. Budući da su to samo površinski nalazi, sigurno je, da bi dubinska istraživanja pružila jasniju sliku o tom vrlo interesantnom srednjovjekovnom objektu.

Srednjovjekovna crkva u Dragotinu
(19. stoljeće — prije restauracije)

Početkom XVIII. stoljeća Bakić de Lak dao je obnoviti srednjovjekovnu crkvicu u Dragotinu. Vjerojatno se od tada prestala zvati sv. Ivana i dobiva ime Žalosne Gospe.

Godine 1899. taj je objekt obnovljen i kod toga je, nažalost, iskvaren. Tako je uništen jedan od najzanimljivijih spomenika naše srednjovjekovne historije.

Nestali su srednjovjekovni gradovi, nekoliko kaštela i stotine sela na teritoriju Đakovštine, jedino zemlja u svojoj nutrini ljubomorno čuva fragmente materijalne kulture tih minulih stoljeća.

Na mjestima nekih sela i gradova nikla su poslije odlaska Turaka nova naselja.

Tako je obnovljena Đakovačka Breznica koja je 1422. godine nosila ime Bresnyhavelge, a spadala je u posjed oppidum Newna (Levanjska Varoš).

Beketinci, nedaleko od Gorjana, bili su u posjedu knezova Gorjanskih, a 1477. nose naziv Bekefalva. Selo Forkuševci 1395. spominje se kao Farkasfalua possessio.

Gašinci 1428. godine Galsynch pripadali su Levanjskoj Varoši, a 1474. — Gawsincz.

Hrkanovci posjed Levanjske Varoši 1422. nosi naziv Hertenowcz; 1428. Herkanocz; 1474. Herkenovcz. Lapovci kod Trnave 1422. Hlapouch; 1428. Hlapocz; 1474. Hlapys.

Koritna posjed knezova Horvata, pa zatim Gorjanskih, 1395. Karachnazenthmiclos.

Kondrić zvalo se 1422. Kudorthia.

Kućanci u posjedu Levanjske Varoši 1474. Kwcharfalwa.

Veliko i Malo Nabrđe 1422. Naburgija possessio; 1467. Nabergye.

Đakovačka Satnica 1422. Zatnicza, a 1489. Zathnycza.

Selci bili su poznati i kao centar kotara 1422. Zelche, a 1467. Zeelcz.

Porazom vojske generala Katzianera 1537., Turci su zauzeli gore spomenuta srednjovjekovna naselja i u peridu od XVI. i XVII. stoljeća nestaju gotovo svi srednjovjekovni spomenici Đakovštine.

III. KULTURNI SPOMENICI ĐAKOVA OD XVIII – XX. STOLJEĆA

Sjeverozapadna strana katedrale — Đakovo

Štrosmajerov trg zatvaraju 4 kurije kasnobaroknog značaja — prizemnice sa visokim krovištem, a građene su u drugoj polovini XVIII. stoljeća.

Đakovo — Štrosmajerov trg

Dvor — jednokatna barokna građevina građena u ključ s portalom. Na prozorima se nalaze rešetke od kovanog željeza.

Podigao ju je Gregorije Patačić 1702. godine, a južno krilo Raffay početkom XIX. stoljeća.

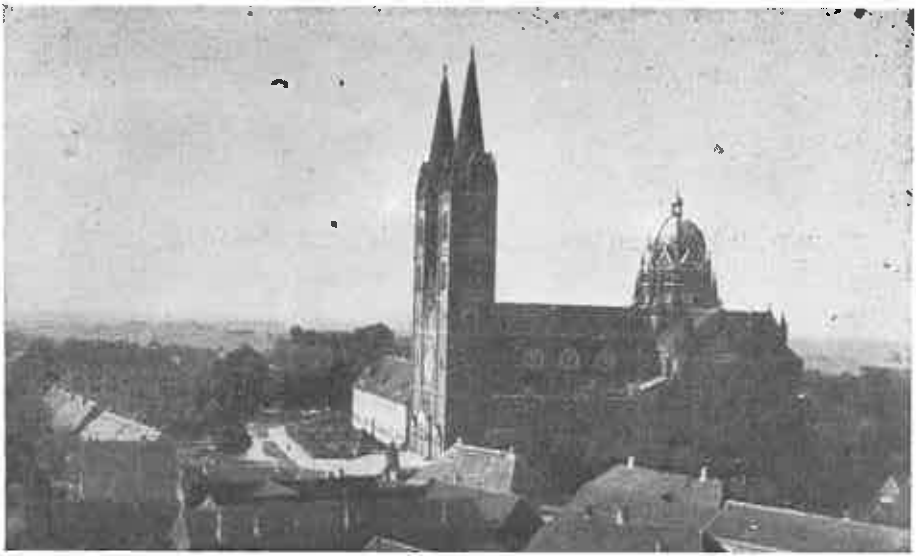

Katedralaši barokna palača građena u 18. stoljeću
u kojoj je smješten Dijecezenski muzej

Park s crnogoričnim i bjelogoričnim drvećem, u pozadini kulturno-historijskih spomenika, čini jednu cjelinu. Vrlo rijetki primjerci drveća u ovim krajevima zasađeni su u parku u XIX. i početkom XX. stoljeća.

Gradski park — Đakovo

Đakovačka katedrala ubraja se među najznačajnije pseudoromanske građevine u Evropi.

Podigao ju je narodni biskup J. J. Štrosmajer od 1866 — 1882. godine.

Građena je po nacrtima arhitekta Karla Roesnera (1804 — 1869.) i Fridrika Schmita (1825 — 1891.).

Pseudoromansko pročelje ima troja vrata, nad kojima se nalaze reljefi Tome Vodičke i Vatroslava Doneganija. Portali su izrađeni od bijelog kamena.

Iznad centralnih vrata nalazi se okrugao rozeton u projmeru 6.5 metara. Tornjevi čine sastavni dio pročelja. Visoki su 84 metra, četverokutni i razdijeljeni u 5 spratova, a zatim završavaju 28.45 metara visokim čunjevima od okrugle pečene zemlje i kamenim vrškom.

Pred ulazom katedrale nalaze se dva bunara, koji završavaju vrlo lijepom čunjastom kupulom i jedanaest stepenica, koje vode do same terase ulaza.

Građevni materijal katedrale je uglavnom cigla i kamen.

Teren na kojem je građena bio je podvodan. Zato su ispod sjevernog zida i tornjeva postavljeni 395 hrastova pilota. Oni zajedno s betonskom konstrukcijom čine temelj sjevernog dijela katedrale.

Katedrala ima četiri lađe: glavnu, poprečnu i dvije pobočne. U lađama se nalaze 4 pokrajna oltara, a glavni oltar je smješten u središtu poprečne i glavne lađe ispod same kupule. Četiri velika stupa od mramora povezani su u četvorinu romanskim lukovima. Na njima počiva četverostran baldahin težine 700 metričkih centi. Oltar je visok 15 metara. Ostali dijelovi oltara izrađeni su od bijelog istarskog kamena na kome se ističe pozlaćena ornamentika i reljefni medaljon Vatroslava Doneganija.

Nacrte za ovaj oltar izradio je Karlo Roesner i rimski slikar N. Consoni, dok mu Schmidt dao konačni oblik. To je ujedno i jedno od najvećih dostignuća arhitektonske umjetnosti toga vremena.

Oltari u pokrajnim apsidama rađeni su po nacrtu Schmidta, a izveli su ih Donegani, Vodička i Baumgarten.

Sve modele za kipove, propovijedaonicu i oltare izuzevši oltar sv. Ilije izradio je Vatroslav Donegani, a klesao ih je Toma Vodička. Kipovi na oltaru sv. Ilije djelu su Đure Feuersteina.

Nad ulazom u pobočne kapele sv. Ćirila i Metodija i Ivana Nepomuka nalaze se dva reljefa Ivana Rendića. Ostale klesarske radove izradili su Adolf Baumgarten i Josip Plančić.

Drveni namještaj katedrale je od hrastovine s vrlo lijepom rezbarijom, koju su izradili đakovački stolari Turković i Tordinac prema Schmidtovim nacrtima.

Glavna lađa ima tri kata i ona je odvojena od pobočnih stupovima, koji završavaju romanskim lukovima. Nad ovim se lukovima nalaze velike zidne plohe sa fresko slikama iz Starcga Zavjeta, rad Aleksandra Maksimilijana Seitza (1811 — 1888.) i njegova sina Ljudevita (1844 — 1908.), izuzevši dvije slabije fresko slike, rad Ansiglionija, učenika rimskog slikara N. Consonija (Noeva i Abrahamova žrtva).

U glavnoj apsidi je prikazano nebo, a u svetištu biblijske slike Novoga Zavjeta.

Iznad slika u glavnoj lađi nalaze se veliki rozetoni za svijetlo.

Nadzor nad samom gradnjom vršio je Karlo Roesner i F. Schmitd, a pored njih Vatroslav Donegani, a od 1876. Herman Bollé.

Schmidt je u romansku građevinu unio i neke vrlo skladne gotske oblike.

Dekoraciju crkve izveo je Josip Voltolini.

Pod crkvom se nalazi kripta, čije svodovlje počiva na masivnim kvadratičnim i 27 okruglih stupova.

U nutarnjem zidu kripte nalazi se grobnica đakovačkih biskupa, a u sredini grob J. J. Štrosmajera graditelja katedrale. Nadgrobni spomenik izradio je Rudolf Valdec.

Epitaf prikazuje Štrosmajera, gdje kleči do prijestolja i drži na jastuku model katedrale. S jedne strane mu se nalazi slavenski apostol Ćiril, a s druge Metodije.

Spomenik Luke Botića — Đakovo — groblje

Luka Botić (1830 — 1863..), pjesnik »Pobratimstva«, »Bijedne Mare« i »Petra Bačića« i pisac »Dilber Hasana« i jedan od preteča ideje bratstva i jedinstva naroda jugoslavenskog; veliki patriota, borac i revolucionar.

Već deset decenija sniva na đakovačkom groblju i njegova supruga Pavka i njegov jedini voljeni sinčić Đuro.

To je razdoblje Botićeva života bilo svakako najteže. Za 1860. godinu je sam Botić rekao da je ta godina puna »nesrećama«. Izgubio je suprugu i sinčića, a ni teror ondašnjeg režima nije ga mogao mimoići. Sušica je postepeno razarala njegov organizam.

22. kolovoza 1863. godine umro je u Đakovu.

I ako mu je kratak životni put bio pun boli i teškoća, ipak nisu mogli slomiti njegove ideje i čvrst karakter.

Još i danas skladno zvuče stihovi na njegovom nadgrobnom spomeniku:

»Sjaj mi sunce domovini slatkoj
Oj preslatkoj miloj domovini!
Da mi dom moj slobodu doživi
Od mene će otpuh praška biti,
Al' u grobu rastvoreni prašak
Za slobodu razigrat se hoće!...«

Pod zaštitom spomenika nalazi se i grobnica Vatroslava Doneganija (1836 — 1899.), umjetnika i kipara, koji je izradio gotovo sve kipove u đakovačkoj katedrali.

Pored ovih spomenika ima još nekoliko desetina grobova čija su imena značajna u našem društvenom, političkom i kulturnom životu:

Historičar i etnograf Milko Cepelić, književnik Nikola i Juraj Tordinac, Tombor i dr.

Statua narodnog heroja Ive Lole Ribara (Đakovo)
Brončana statua podignuta je 22. XI. 1952. godine. Rad kipara Rosandića.

Spomenik palim borcima XXI. Srpske divizije za oslobođenje Đakovo
Đakovo — groblje

Na bijeloj mramornoj ploči nalazi se slijedeći natpis:

»U spomen palim borcima XXI. Srpske divizije za oslobođenje Đakova 17. IV. 1945. godine. I palim borcima Đakova u narodno-oslobodilačkoj borbi«.

Gradski odbor saveza boraca Đakovo

»Grobovi su vaši izvor novih snaga
Znamen novog doba pečat bratstva vječiti
Kroz žrtve je vaše naša zemlja draga
Stupila na pute u nov život-sreću«.

(Novak Ivica)

Poslije oslobođenja stavljene su u Đakovu pod zaštitu i kuće historijskog značaja. To je kuća u ulici Ive Lole Ribara br. 7. u kojoj je živio i radio Dr. Ivan Ribar od 1910. do 1923. godine zajedno sa svojom djecom Lolom i Juricom.

Spomen-ploča na kući u ulici Ive Lole Ribara broj 7

Narodni odbor općine Đakovo podigao je ploču od sivog mramora sa slijedećim natpisom:

»U ovoj kući živio je i vodio svoju advokatsku kancelariju od 1910. do 1923. godine Dr. Ivan Ribar predsjednik Prezidijuma Narodne skuštine FNRJ.

Ovdje su prve godine svoga djetinjstva proveli njegovi sinovi. Narodni heroj Ivo Lola Ribar živio je u ovoj kući od 1916. do 1923. godine. Jurica Ribar rodio se u ovoj kući 28. III. 1918. godine i živio u njoj do 1923. godine. Ova spomen ploča postavlja se u znak priznanja i historijskih zasluga Dr. Ivana Ribara i njegovih sinova Lole i Jurice za sve narode Jugoslavije te posebnih zasluga za grad Đakovo i njegove građane.«

22. XI. 1952.

NO Gradske općine Đakovo

Kuća u ulici Regala Vajsa br. 8. nalazi se također pod zaštitom spomenika. Na pročelju kuće stoji crna mramorna ploča sa slijedećim natpisom:

»Spomen ploču palom prvoborcu Regalu Vajsu, koji je otišao u borbu 29. VI. 1941., a poginuo 8. IV. 1942. u borbi protiv domaćih izdajnika slugu okupatora. Čuvajte bratstvo i jedinstvo naših naroda za koje smo mi život dali!«

Ovu spomen ploču podiže
Savez boraca Đakovo

U Paučju nalazi se pod zaštitom spomenika Narodno oslobodilačkog rata kuća Late Stojakovića, u kojoj je bio smješten Komitet KPH za okrug Slavonski Brod. Zgrada je tokom rata nekoliko puta spaljivana i opravljana.

Na crnoj granitnoj ploči stoji slijedeći natpis:

»U ovoj kući u slavnim danima Narodne revolucije djelovao je i donosio važne odluke za razvitak Narodno-oslobodilačkog rata i pokreta u ovom dijelu Slavonije Okružni komitet KPH za okrug Slavonski Brod«.

Ovu ploču podiže Kotarski odbor
Saveza boraca Đakovo

U selu Hrkanovci također se nalazi jedan spomenik historije pod zaštitom spomenika. To je kuća, u kojoj je sada smještena Narodna škola. Za vrijeme rata bila je porušena. 1943. godine u nju je smješten Kotarski komitet KPH i Narodno-oslobodilački odbor za kotar Đakovo.

Crna granitna ploča postavljena je na zgradi 4. X. 1953. godine, a tekst glasi:

»U jeku Narodno-oslobodilačkog rata u proljeće 1943. godine osnovan je u ovoj školi Kotarski komitet KPH i Narodno-oslobodilački odbor za kotar Đakovo«.

Ovaj spomen podiže Kotarski odbor
Saveza boraca

Đakovo, 27. VII. 1953.

Spomen-ploča na kući Lehota Stanke u Budrovcima

Natpis ploče glasi:

»U ovoj kući je živio Lehota Stanko član KPH, revolucionar i prvoborac sela Budrovaca. Prosinca 1941. godine teško je ranjen u ovoj kući prilikom otpora agentima ustaške policije i nedugo zatim preminuo od zadobivenih rana i mučenja«.

Ovu spomen-ploču podiže u znak priznanja SSRN Budrovaca i Savez boraca općine Đakovo

27. VII. 1957.

IV. ĐAKOVO KAO KULTURNI CENTAR ĐAKOVŠTINE

Zgrada u kojoj je privremeno smješten Muzej Đakovštine

Poslije oslobođenja osnivaju se u Đakovu kulturne institucije za čuvanje i proučavanje kulturne i političke prošlosti Đakova i njegove okolice.

Muzej Đakovštine u Đakovu osnovan je koncem 1952. godine. Bogate zbirke samo su djelomično izložene zbog pomanjkanja prostora. Po tematskoj strukturi to je kompleksni muzej zavičajnog tipa, koji obrađuje historijsko-kulturnu prošlost Đakova i njegove okolice, s posebnim osvrtom na Narodnu revoluciju.

Muzej posjeduje hemeroteku, biblioteku i fototeku sa preko 6.000 fotografija.

Izložbene prostorije muzeja sadrže slijedeće zbirke: arheološku, historijsku, sobu J. J. Štrosmajera, etnografsku i NOB-e zbirku.

U arheološkoj zbirci izloženi su predmeti neolitika, brončanog i željeznog doba i fragmenata antičke kulture.

Historijska zbirka pokazana je od srednjeg vijeka do XX. stoljeća. Posebna soba pripada biskupu Štrosmajeru kao poborniku jugoslavenske ideje. Zbirka NOB-e prikazuje borbu naroda Đakovštine protiv okupatora. Nekoliko stotina dokumenata i fotografija sakupljenih u ovoj zbirci bili su izloženi na povremenim izložbama muzeja.

Najbogatija zbirka ovog muzeja je etnografska zbirka. U muzeju su izložene uglavnom veoma važne i najljepše narodne nošnje, dok je ostali materijal deponiran. Izloženo je 235 eksponata. Skupocjena, zlatom vezena narodna nošnja prikazana je na manekenima i plošno. Ističe se kolekcija vunenih ponjavaca i ćilimova. Pored tekstila izložen je i nakit, oruđe, drvena rezbarija, lončanski proizvodi i narodna glazbala.

DIJECEZANSKI MUZEJ u Đakovu osnovan je 1952. godine s arhivom i bibliotekom. Smješten je u prostorijama biskupske palače. Muzej ima slijedeće zbirke: 1. Galeriju portreta crkvenih dostojanstvenika. 2. Zbirku liturgičko-umjetničkih slika i kipova. 3. Salone stilskog mobilijara iz epohe baroka, rokokoa, empira i bidermajera. 4. Zbirku porculana. 5. Zbirka medalja. 6. Zbirka crkvenog tekstila. 7. Štrosmajerova soba s uspomenama i dokumentima o biskupu Štrosmajeru. 8. Zbirka umjetnički obrađenog metala za liturgijske svrhe.

LITERATURA

Dr. Josip Brunšmid: Vjesnik H.A.D. — Zagreb — Svezak V. 1901. str. 137.

Đuro Sabo: Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji — Zagreb 1920. str. 139.

V. Jagić: Starine i njegovo znamenovanje — Književnost III. 1866. str. 69.

A. Bogetić: Arkiv za povjesnicu jugoslavensku — Knjiga XII. str. 133

F. Šišić: Županija Virovitička u prošlosti — Osijek 1896.

Dr. Josip Bösendorfer: Crtice iz Slavonske povijesti — Osijek 1910.

T. Smičiklas: Dvijestagodišnjica oslobođenja Slavonije — Zagreb 1891. I. i II. dio.

Đuro Sabo: Obnova i dogradnja građevnih spomenika — Narodna starina sv. 33.

Cepelić — Pavić: Josip Juraj Štrosmajer — Zagreb 1900 — 1904.

M. Pavić: Župe i crkve biskupije bosansko-srijemske u srednjem vijeku. Glasnik 1898.

Kanonske vizite iz 1776. Diecezanski arhiv

Dr. Anđelina Horvat: Spomenici u Hrvatskoj — Zagreb 1956.

M. Pavić: Kaptoli bosanski i srijemski u srednjem vijeku (Glasnik BBIS — 1893.).

M.Pavić: Arciđakonati biskupije đakovačke u srednjem vijeku (Glasnik B.Đ. 1895.).

M. Pavić: Župe i crkve biskupije bosansko-đakovačke u srednjem vijeku (Glasnik BĐ 1898.).

Fermedžin, Acta Bosnae Zagrabiae 1882.

Fejer, Cod. dipl. X. 1., 301

Fejer, Cod. dipl. X. 3., 314

Fejer, Cod. dipl. X. 4., 664-665

Fejer, Cod. dipl. X. 7., 255

Fejer, Cod. dipl. X. 8., 565

Ljubić: Listine V. i VI.

T. Smičiklas: Spomenici o Slavoniji u XVII. vijeku (1640 — 1702.) 1891.

V. Klaić: Vjestnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskog Zemaljskog arkiva Zagreb 1900.

»Crtice o Vukovskoj županiji i Đakovu u srednjem vijeku«.
Franjo Rački: Opis bosanskog pašaluka iz XVII. stoljeća (Starine XVII.).
Dr. Ivan Rogić: Katedrala u Đakovu.
Krunoslav Draganović: Izvješće fra Tome Ivkovića 1630. Croatia sacra sv. 7.
Stjepan Pavičić: Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji — Zagreb 1953.
Miklošić: Monumenta serbica — Beč 1858.

NAPOMENA:

Na karti arheoloških nalazišta izostavljeni su brojevi 56. kod sela Paučja, 60. kod Levanjske Varoši i 65. kod Viškovačkih Vinograda, jer se nije mogla utvrditi točna lokacija.

Isto tako nisu naznačeni lokaliteti ranijih istraživača Đakovštine pod brojem 72., 73., 74., 75., 76., 77., 78., 79 i 80.

ĐAKOVO AND ITS SURROUNDINGS SEEN THROUGH THE CULTURAL-HISTORICAL MONUMENTS

This publication is the result of the work done during several years by the custos of the Museum of Đakovština, Hedvige Dekker, concerning the study of the archaeological localities and of the cultural-historical monuments in Đakovština (the name of surroundings of Đakovo).

In the archaeological catalogue there is comprised the period of prehistory as well as Rome and Middle Ages till the XIII-th century.

The other parts of the book are intended to be the scientific leader to the visitors of the cultural-historical monuments of Đakovo and of its surroundings (Yugoslavia) from the XIII-th to the XX-th centuri.

ĐAKOVO ET SES ENVIRONS VUS PAR DES DOCUMENTS CULTURELS ET HISTORIQUES

Cette publication est le résultat d'un travail de plusieurs années, fait par le custos du Musée de Đakovština, Hédvige Dekker, dans les recherches des localités archéologiques et des documents culturels et historques dans Đakovština (le nom des environs de Đakovo).

Dans le catalogue archéologique sont compris la période préhistorique, Rome et le Moyen âge jusqu'au XIII-e siècle.

Le reste du livre a pour but d'être un guide scientifique pour les visiteurs des documents culturels et historiques de Đakovo et de ses environs (Yougoslavie) du XIII-e — XX-e siècle.

Fotografski snimci:

Konzevatorski zavod NRH Zagreb, Arheološki muzej Zagreb, Dekker Hedviga, Ferger Marko, Perić Marko i Germovšek Ivan Đakovo.

SADRŽAJ

Predgovor 5
Geografski uvod 7
1. Arheološka nalazišta u Đakovštini 11
2. Kulturno-historijski spomenici Đakovštine od prethistorije do XVIII. svoljeća 55
3. Kulturni spomenici Đakova od XVIII. — XX. stoljeća . . 89
4. Đakovo kao kulturni centar Đakovštine 111
Literatura 115